

Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2012

Petra HOUŠTECKÁ

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Sociálních studií a speciální pedagogiky
Studijní program: Sociální práce
**Studijní obor
(kombinace):** Penitenciární péče

RODINA A ODSOUZENÍ VE VÝKONU TRESTU THE PRISONERS AND THEIR FAMILY

Bakalářská práce: 11-FP-KSS-4010

Autor:
Petra HOUŠTECKÁ

Podpis:

Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

Konzultant:

Počet

stran	Grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
64	15	0	1	28	1+1CD

V Liberci dne: 16. 4. 2012

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra HOUŠTECKÁ**
Osobní číslo: **P09000068**
Studijní program: **B7508 Sociální práce**
Studijní obor: **Penitenciární péče**
Název tématu: **Rodina a odsouzení ve výkonu trestu**
Zadávající katedra: **Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl: Cílem bakalářské práce je zjistit, v jaké míře je prokreační a orientační rodina podporou pro odsouzené a jak tuto podporu, popř. změny v různých podobách, sami odsouzení vnímají a jakým způsobem jsou schopni se s nimi vyrovnat.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Dotazník

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- ČÍRTKOVÁ, L. Forenzní psychologie. 2.vyd. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-213-4
DUNOVSKÝ, J. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: Grada Publishing, 1995. ISBN 80-7169-192-5
MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X
MOŽNÝ, I. Sociologie rodiny. Praha: SLON, 2002. ISBN 80-86429-05-9
SOCHŮREK, J. Úvod do penologie. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci 2007. ISBN 978-80-7372-287-6
VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby 2.díl. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci 2003. ISBN 80-7083-703-9

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **1. dubna 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2012**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

doc. PaedDr. PhDr. Ilona Pešatová, Ph.D.

vedoucí katedry

dne 22. 4. 2011

Čestné prohlášení

Název práce: Rodina a odsouzení ve výkonu trestu
Jméno a příjmení autora: Petra Houšteká
Osobní číslo: P09000068

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 16.04.2012

Podpis:

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Janu Sochůrkovi, Ph.D. za trpělivost a cenné rady. Rovněž děkuji celé rodině za podporu a pochopení při tvorbě bakalářské práce.

Název bakalářské práce: Rodina a odsouzení ve výkonu trestu

Jméno a příjmení autora: Petra Houštická

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2011/2012

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

Anotace: Bakalářská práce se zabývala vztahy odsouzených a jejich rodinných příslušníků. Cílem teoretické části bylo působení rodiny na jedince od dětství a následně také ve výkonu trestu. Zabývali jsme se problematikou volnočasových aktivit, vrstevníků, vzdělání, médií mimo výkon trestu a v neposlední řadě orientační rodinou, která nás připravuje do života a ze které si „odnášíme“ vše zásadní. K tomuto tématu jsme zmiňovali problematiku drog, alkoholu, nezaměstnanosti, celkově nevhodného působení rodiny na jedince. Všechny tyto sociálně patologické jevy souvisí také s pácháním trestné činnosti. Dále jsme se v teoretické části věnovali otázce vězeňství. Pokusili jsme se nastínit historii vězeňské služby, její organizační strukturu, náplň pracovní činnosti a uváděli jsme také vzdělávání jako významný resocializační prvek po propuštění z výkonu trestu, jakož i legislativní rámec, který je nutné akceptovat v souvislosti s výkonem trestu odnětí svobody. Popsali jsme také účel a funkci trestu a na konci teoretické části jsme se snažili podrobněji popsat význam rodiny pro odsouzené. V souvislosti s touto problematikou jsme se vězněných osob ptali, jak se vyrovnávali se změnami souvisejícími s výkonem trestu, jako je například rozchod s družkou anebo spor s rodinou. Praktická část zjišťovala pomocí dotazníkové metody, zda je rodina pro odsouzené nezastupitelnou psychickou podporou. Rozsah zkoumaného vzorku činil 30 vězněných osob. Průzkum ukázal na důležitost rodiny, která má vliv na vězněnou osobu hlavně po psychické stránce.

Klíčová slova: rodina, odsouzení, výkon trestu odnětí svobody, vězeňská služba, vězeň, vězení, penitenciární péče.

Název bakalářské práce: The Prisoners and Their Family

Jméno a příjmení autora: Petra Houštická

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2011/2012

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

Annotation: This thesis dealt with the problematics of relationships between inmates in prison and their families. The aim of the theoretical part was the influence of the family on an individual from childhood and later on also during the execution of punishment. The thesis concerned the problematics of free time activities, coevals, education, media out of prison as well as the orientational family, which prepares us for life and gives us fundamental basis. In connection with this topic, we mentioned the problematics of drugs and spirits, unemployment and the inconvenient influence of family on an individual on the whole. All these kinds of social pathological impact are related to the commission of punishable offence, too. Furthermore, the theoretical part was devoted to the matter of prison service. We outlined the history of prison service in the Czech Republic, its organization structure and the contents of the job performance. We also stated the importance of education as a resocialization element after the release from the execution of punishment, as well as the legislative framework which needs to be accepted in connection with the execution of punishment. The thesis also described the aim and function of the punishment and it was finished with a detailed reflection on the significance of the family to inmates. In connection with this problematics we asked inmates how they had coped with the changes accompanying the execution of punishment, e.g. a breakup with a partner or a quarrel with the family.

The practical part sought the answer to the question whether the family is an unsubstitutable psychological support for inmates, via questionnaires handed to 30 prisoners. The inquiry confirmed the importance of the family, which influences convicts mainly psychically.

Key words: family, conviction, execution of punishment, prison service, convict, prison, penitentiary care

OBSAH

Úvod	10
Teoretická část.....	12
1.1 Vymezení pojmů	12
1.1. Orientační, prokreační rodina a její funkce	12
1.2 Kriminalita, delikvence, trestný čin	12
1.3 Etopedie	13
2. Vývoj trestné činnosti v ČR v letech 1993 – 2004.....	15
3. Nevhodné působení rodiny a syndrom CAN	18
4. Média	21
5. Vzdělání, vrstevníci a volnočasové aktivity	22
6. Stručný nástin vězeňství na území dnešní ČR	26
7. František Josef Řezáč	28
8. Současný systém vězeňské služby.....	29
8.1 Základní struktura.....	29
8.2 Úkoly Vězeňské služby ČR.....	30
8.3 Účel a funkce trestu	30
9 Resocializační péče z hlediska vzdělávání a zaměstnávání	31
10. Legislativní rámec.....	32
10.1 Evropská vězeňská pravidla	32
10.2 Zákon č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby	33
10.3 Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu	35
11. Význam rodiny pro odsouzené ve výkonu trestu.....	36
Praktická část	37
12. Rodina a odsouzení ve výkonu trestu.....	37
12.1 Cíl praktické části	37

12.2 Stanovení předpokladů a metody ověřování	37
12.2.1 Předpoklady práce	37
12.2.2 Použité metody	38
12.3 Zkoumaný vzorek	38
12.3.1 Výběr vězňů	38
12.3.2 Průběh šetření	38
12.4 Analýza získaných dat	40
13. Závěr	58
14. Navrhovaná opatření	59
14.1 Spolupráce duchovní služby s rodinou a s odsouzenými	59
14.2 Komunikace probační a mediační služby s příslušníky rodiny	60
Seznam použité literatury	61
Přílohy	63

Úvod

Úvodem bakalářské práce uvádím důvod, proč jsem si vybrala téma „Rodina a odsouzení ve výkonu trestu“. Jedním z důvodů bylo, že se mě toto téma bezprostředně dotýká vzhledem k mému povolání, což je zaměstnání u justiční stráže Okresního soudu v Liberci. Justiční stráž spadá pod pravomoc příslušné věznice, v mém případě je to Vazební věznice v Liberci, tudíž jsem měla možnost, v průběhu více jak pětileté praxe, do této problematiky nahlédnout.

Cílem práce je zhodnotit, především z psychologického hlediska, jakým způsobem a v jaké míře může prokreační a orientační rodina ovlivnit výkon trestu odnětí svobody.

Zmíním se i o tom, jaký vliv měla orientační rodina na jedince, který nyní vykonává trest odnětí svobody, jak se podílela na výchově a v jakém prostředí jedinec vyrůstal. Dále budu uvádět vzdělání, které má nemalý podíl na kvalitě života každého z nás a zároveň se ubírám ke konkrétním situacím ve výkonu trestu, které významně ovlivňují jeho průběh.

Pokusím se přispět vlastními myšlenkami nad diskutovaným tématem a zhodnotím přínos prokreační a orientační rodiny pro osoby ve výkonu trestu. Shrnu její působení na tyto jedince od dětství až po současnost a zároveň se pokusím definovat, kromě obecných pojmů, také společné znaky deviantního chování.

Záměrem práce je objasnění důležitosti a psychické podpory v souvislosti s prokreační a orientační rodinou. Pokusím se popsat také vliv prokreační rodiny, která je důležitým faktorem v životě každého jedince. Poukážu také na sociální situaci vězněných osob před uvězněním a zmíním se o tématu alkohol, drogy a páčání trestné činnosti v rodině. Budu se zabývat tím, do jaké míry nás mohou tyto skutečnosti ovlivnit v našem dalším vývoji.

Věřím, že práce bude přínosem a že dostatečně vystihnu prospěšnost mezi prokreační a orientační rodinou vzhledem k osobě odsouzeného.

Celou práci zpracovávám sekundární analýzou bibliografické odborné literatury, dotazníkovou metodou, internetových zdrojů a analýzou předpisů a zákonů.

V praktické části práce se pokusím, v mezích daných rozsahem práce, o zmapování pozice odsouzených a jejich rodin. Jsem názoru, že téma je velmi široké a proto ho zestručním na téma psychické podpory ze strany rodiny i odsouzených a ostatních, již zmíněných znaků, které jsem již uváděla. Zmíním se o tom, jak moc důležitá je rodina po psychické stránce pro každou odsouzenou osobu ve výkonu trestu a proč je tak důležité věnovat této problematice nemalou pozornost.

Na závěr v praktické části uvedu některé návrhy opatření pro lepší výkon trestu ze strany odsouzených tak, aby tato situace byla pro ně psychicky snesitelnější. Okrajově se také dotknu možnosti spolupráce Vězeňské služby ČR s rodinou odsouzeného. Ke každé otázce v dotazníku budu v praktické části zpracovávat graf s komentářem, který vypovídá o dané aktuální situaci podle odpovědí odsouzených osob. Jsem si vědoma, že exaktní měření psychické podpory ze strany rodiny odsouzeným a naopak, je nemožné a proto jsem zvolila formu dílčího průzkumu v daném měřítku. Přesné mapování současné situace by značně přesáhlo možnosti této práce. Ráda bych touto formou přispěla k diskusi o navrhovaných opatřeních ke zlepšení situace v souvislosti s touto problematikou. Mám za to, že by tato opatření vedla ke kvalitnějšímu výkonu trestu odnětí svobody, ale především k větší psychické podpoře odsouzených i jejich rodin v tak náročné životní situaci. Výkon trestu odnětí svobody, je jistě pro každou osobu, která prošla touto zásadní životní zkušeností, nezapomenutelným negativním zážitkem, který významně zasáhl jeho psychiku a se kterým se bude potýkat po zbytek života, protože je touto zkušeností poznamenán.

Z dlouhodobého pozorování z praxe vím, že soužití s těmito jedinci je nelehké. Mají jisté návyky a zlovyky, které nejsou pro jejich partnery zrovna lehké. Je zapotřebí velké lásky, tolerance a hlavně trpělivosti k tomu, aby takové soužití bylo možné. Velmi obtížné je tolerovat a vydržet některé náročné situace, které z tohoto vztahu vyplývají, ale to už je na zvážení každého člověka, co všechno je ochoten tolerovat a to třeba i za cenu toho, aby udržel rodinu pohromadě.

Teoretická část

1.1 Vymezení pojmů

1.1. Orientační, prokreační rodina a její funkce

Ze studia víme, že rodinu dělíme na základní, rozšířenou, orientační a prokreační. Za rodinu základní považujeme otce, matku a děti. Všichni žijí ve společné domácnosti. Můžeme říci, že s tím souvisí rodina orientační, protože za orientační rodinu považujeme rodinu, do které se člověk narodil. Do rodiny rozšířené počítáme příbuzné, jako jsou strýc, teta, bratřenci, sestřenice apod. Prokreační rodinou rozumíme rodinu, kterou si jedinec zakládá a přenáší do ní své zvyky, návyky, hodnoty apod. Na důležitost orientační a prokreační rodiny, z hlediska psychologického působení na jedince, poukážeme v praktické části.

„Rodina je důležitá sociální skupina, která plní celou řadu biologických, ekonomických, sociálních i psychologických funkcí. Poskytuje svým členům potřebné zázemí, uspokojuje jejich potřeby a zprostředkovává zkušenosti, které nelze získat jinde. Každý jedinec zde má určité role, které se stávají součástí jeho identity.“ (VÁGNEROVÁ 2008, s. 589)

1.2 Kriminalita, delikvence, trestný čin

„Kriminalita je negativní společensko-historicky podmíněný jev tvořený souhrnem jednání, jehož důsledkem je trestná činnost. V r. 1998 si v českých věznicích odpykávalo trest nebo na něj čekalo 22.tis. osob. Po USA a Rusku jde o nejvyšší poměr uvězněných na 100 tis. obyvatel, z toho přes 70% tvoří krádeže, 10% loupežná přepadení, méně než 1% vraždy, přičemž zhruba 60% uvězněných je mladších 30 let.“ (HARTL, HARTLOVÁ 2009, s. 278)

Pro potřeby naší práce definujeme delikvenci jako antisociální jednání, které je spojeno s pácháním trestné činnosti u mladistvých osob. Trestný čin je tedy jednání pachatele, který poškozují majetek nebo způsobí jinou újmu další osobě .

Všeobecně můžeme říci, že trestní čin je porušování obecně závazných pravidel chování a norem v souvislosti se zákonem, které společnost akceptuje a toleruje. Jedinec se tak dopouští nepřípustného chování z důvodu zisku a touhy zvýšit si životní úroveň nezákonným způsobem. Takové chování je pro společnost nepřípustné a v rámci příslušných orgánů, ho trestá formou alternativních trestů, výkonem trestu odnětí svobody apod. Tolik jen ve zkratce k osvětlení pojmů, které úzce s touto problematikou souvisí. Jsme toho názoru, že se s těmito pojmy úzce protínají také poruchy chování související s oborem etopedie. Pojdme si nyní stručně definovat pojem etopedie.

1.3 Etopedie

„Etopedie se zabývá výchovou, vzděláváním, resocializací jedinců sociálně narušených a rizikovými skupinami z tohoto hlediska. Dále se zabývá příčinami vzniku poruch chování, jejich klasifikací, systémem etopedických zařízení a vhodným speciálně pedagogickým přístupem. Předmětem etopedie je péče o jedince sociálně narušené a jedince z rizikových skupin z tohoto hlediska. Cílem etopedie je tedy resocializační proces, který má změnit hodnotovou orientaci jedince sociálně narušeného a v maximálně možné míře ho socializovat. Cílem jsou dále preventivní opatření, profylaxe a depistáž rizikových jedinců a skupin“. (PEŠATOVÁ 2006, s. 7)

Z výše uvedeného vyplývá, že tito jedinci mají jinak uspořádaný systém hodnot a to, co je pro jiné na prvním místě v žebříčku hodnot, tak pro ně jsou tyto priority až na druhém nebo až dalším místě. Velkou roli zde hraje pozice financí. Z vlastního průzkumu, kdy jsme hovořili s několika bývalými vězni, víme, že se, až na výjimky, shodli na tom, že peníze jsou prioritou číslo jedna. To samé vyplynulo při těchto rozhovorech v otázkách týkající se emoční roviny. Ve chvíli, kdy si tito lidé najdou partnerky, je pro ně velmi důležitý reprezentativní vzhled ženy a nedávat najevo své city, jelikož toto prý působí jako slabost. Láska se dává najevo penězi a to v tom smyslu, že svou partnerku zahrnují dary a financemi. Na závěr tohoto stručného shrnutí, bychom se ještě rádi zmínili, o obětavosti a soucitu těchto osob a to hlavně s

jedinci, kteří si zrovna odpykávají trest odnětí svobody. Nejen, že ho finančně podporují pokud mohou, ale stejným způsobem podporují jejich rodiny a to jak psychicky, tak i finančně. To je, dle našeho názoru, obdivuhodné. Někteří z nich suplují vlastní rodiny odsouzených, protože je rodina zavrhlá z toho důvodu, že se pro ně stal „kriminálním“. Podrobněji se ještě k některým vlastnostem vrátíme v praktické části a to v jejím závěru.

Toto téma nás velmi obohatilo a inspirovalo k návrhům některých, možná až nereálných opatření, k lepší spolupráci ze strany věznic a rodin odsouzených, což by jistě vedlo k lepšímu a kvalitnějšímu výkonu trestu. Máme za to, že by to byl velký motivační prostředek pro každého odsouzeného. Věnujme se nyní dalšímu tématu - vývoj trestné činnosti za období několika posledních let. Téma se bude týkat druhů trestných činností a hlavně příčin kriminality, to znamená proč a z jakých důvodů, tito lidé trestnou činnost páchají. V souvislosti s tímto tématem se zmíníme, o vnitřních a vnějších faktorech, které ovlivňují tyto jedince páchat trestnou činnost.

Budeme se věnovat otázkám, jako jsou genetické dispozice, poruchy osobnosti, hyperaktivita a z vnějších faktorů se budeme z převážné části věnovat tématu rodina, vliv rodiny, drogová problematika, ale také se zmíníme o vlivu školy a vrstevníků, který nám významně zasahuje do výchovy.

Neopomeneme také zmínit volnočasové aktivity a masmédia, které mohou jedince v jeho vývoji negativně nebo jinak ovlivnit. Tématem se dotýkáme otázek, které souvisí s vývojem a výchovou ještě před tím, než tyto osoby začnou kriminální kariéru. Máme ale za to, že je důležité se o těchto skutečnostech zmínit, protože jsou to právě tyto skutečnosti, které mají velký podíl na vývoji těchto lidí, potažmo na jejich výkonu trestu.

2. Vývoj trestné činnosti v ČR v letech 1993 – 2004

Podle statistik, mají na páčání trestné činnosti, větší podíl muži než ženy a to v poměru 79,9% ku 53,7%. (Ministerstvo vnitra České republiky 2011, s. 16)

V souvislosti s touto skutečností nás napadá otázka, proč je ve výkonu trestu více mužů než žen? Podle internetové encyklopedie měli muži již od pravěku, podobně jako ženy, rozdílnou roli ve společnosti. V lovecko-sběračských společnostech měli muži téměř výhradně na starosti lov pro maso, kdežto ženy sbíraly rostlinou potravu.

Muži se od žen liší i svým chováním. Obvykle se považují za:

- agresivnější než ženy. V mezilidských vztazích jsou ale muži a ženy zhruba stejně agresivní. Muži jsou spíše agresivnější mimo domov.
- odvážnější a dobrodružnější než ženy.
- soutěživější, ale také houževnatější než ženy.
- sebevědomější (až pyšnější) a vykazují lepší vůdcovské schopnosti než ženy.
- lépe se sebeovládající a méně citové.
- techničtější a s lepšími organizačními schopnostmi než ženy.
- abstraktněji myslící než ženy

Máme za to, že z hlediska sociální role ve společnosti, jsou muži povahově nastaveni jako problematictější. Vyplývá to i ze shora uvedených vlastností. Jsou agresivnější, odvážnější a dobrodružnější. Každá z těchto vlastností či schopností vykazuje určité nebezpečí a to již od dětství. Obecně můžeme říci, že děvčata jsou výchovně lépe „zpracovatelná“ než chlapci. Jsou svědomitější, plynější a zodpovědnější. Nejvíce se toto projeví s nástupem školní docházky. Chlapci jsou živější, roztržitější a hrozí u nich ve větším měřítku hyperaktivita než u dívek, což se dá považovat za jeden z vnitřních faktorů příčin kriminality.

“Trvalý neklid a velké kolísání pozornosti jsou nejnápadnějšími znaky dětské poruchy, která byla po druhé světové válce u nás nazývána lehkou dětskou encefalopatií. K dalším symptomům tohoto syndromu patří změny nálad, impulzivita chování a nápadná neobratnost. Nedostatek koordinace a zábran je patrný nejen v pohybové aktivitě těchto dětí, ale i v řeči - děti bývají charakterizovány jako neposedné a neustále-mluvící. (Pokud za přítomnosti ostatních symptomů projevy hyperaktivity chybí, označuje se chování jako „syndrom ADD“.) Syndrom hyperaktivity postihuje nejméně 5 %, podle některých pramenů až 10-15 % dětí, mnohokrát častěji chlapce než děvčata. Obvykle udávaný poměr z epidemiologických studií je 5 až 6 chlapců najedno děvče“. (MATOUŠEK, aj. 2003, s. 27).

Vliv na tyto faktory může mít řada podnětů. Z vlastní zkušenosti víme, že po porodu, dle informace lékaře, kojeneček, který se narodí předčasně a s nízkou hmotností a je umístěn do inkubátoru, je ohrožen několikanásobně rizikem hyperaktivity než donošené dítě s běžnou hmotností. Můžeme ale říci, že to není pravidlem a i dítě, které bylo umístěno do inkubátoru, nemusí být nutně hyperaktivní.

„V podstatě lze říci, že k sociálním deviacím lze přistupovat z pozic biologických, psychologických a sociologických teorií. Většina představitelů biologických teorií spatřovali příčiny sociálně deviantního chování ve vrozených (dědičných) faktorech, přítomných v osobnosti a hledali je zejména v určitých fyziologických zvláštěnostech tvaru lebky, těla postavy atd. Zastánci psychologické teorie považují různé psychické poruchy a abnormality za příčiny sociálně deviantního chování a spojují kriminalitu s určitými typy osobnosti. Za ústřední téma psychologických úvah je však třeba považovat osobnost člověka, zejména intelekt, charakter, temperament, schopnosti, vlastnosti i způsoby jeho vnějších projevů — chování, jednání, postoje atd. Sociologické teorie sociální deviace se zabývají porušováním sociálních norem, které nabude-li na intenzitě a rozsahu, může postupně rozvrátit nebo dokonce zničit celou společnost. Stručně řečeno, biologické a psychologické teorie se zabývají především rolí individua, sociologické teorie se zabývají především rolí společnosti.“ (SOCHŮREK 2009, s. 18-30)

Z výše uvedeného vyplývá, že příčin kriminality je celá řada a máme za to, že se často prolínají genetické dispozice společně s vlastnostmi a povahovými rysy osobnosti. Nemalý podíl má samozřejmě také výchova v rodině. Možnost věnovat se dětem „na plný úvazek“ se časem prolíná se zaměstnáním a vyvstává zde otázka, jak skloubit práci a péči o potomstvo.

V souvislosti s výchovou v rodině máme za to, že úloha rodiče potažmo vychovatele je úloha velmi těžká a psychicky náročná. Skloubit zaměstnání, péči o děti a o domácnost, je někdy obtížné, ale nikdy se nevyvarujeme, v rámci výchovy, negativních vnějších vlivů.

„Ukázalo se, že totální mobilizace ženské pracovní síly je ekonomicky problematická: matky malých dětí chronicky absentovaly v práci pro časté onemocnění dětí“. (MOŽNÝ 2002, s. 155)

Ze shora uvedeného vyplývá, že pokud má žena finančně výhodnější zaměstnání, může zůstat muž na mateřské a následně na rodičovské dovolené. Z našeho pohledu máme za to, že tento způsob řešení, sice umožňuje vylepšit ekonomickou situaci domácnosti, avšak na druhou stranu zde určitým způsobem významně absenteje nenahraditelná role matky. Jak všeobecně víme, žena je, už od porodu i před porodem, s dítětem spjata velmi silným poutem. Tím, že má ekonomicky výhodnější zaměstnání a musí zpět do práce, vystavujeme dítě jisté citové deprivaci. Míjíme, že otec nikdy nemůže nahradit z citového hlediska, roli matky. Všeobecně jsme tedy chtěli zdůraznit, že i nedostatek času či absence jednoho z rodičů v rámci výchovy, může vést k sociálně deviantnímu chování osobnosti. Každý z rodičů má totiž svoji důležitou roli a v žádném případě ji nelze nahradit. S tímto tématem úzce souvisí problematika rozpadu a vlivu rodiny, ale také vliv školy a médií, které mají velký podíl na výchově a na vývoji dětí - mládeže.

„V kontextu evropské rodinné politiky je možné sledovat trend odklonu od konzervativních rodinných opatření, která v praxi v kontextu tržní společnosti nevedla k podpoře rodinného života, ale k upevnění genderových nerovností.“ (KŘÍŽKOVÁ, aj. 2008, s. 145)

Nyní bychom se soustředili na aktuální téma rodiny a jejího vlivu na dítě, které může do značné míry ovlivnit budoucnost jedince v souvislosti s kriminální kariérou. Rodina je primárním prostředkem ve výchově každého člověka.

3. Nevhodné působení rodiny a syndrom CAN

„Rodina může člověku pomoci, ale taky ho může úplně zlikvidovat. Nejhorší je, že si nikdo nemůže vybrat, kam se narodí.“ (VÁGNEROVÁ 2008, s. 589)

Tento citát jsme si z uvedené publikace vybrali záměrně. Vystihuje celou pravdu o tom, jakou cestou se můžeme díky vlivu rodiny vydat. Nastoupíme-li cestu kriminální kariéry anebo cestu slušného a poctivého člověka ve společnosti. Pravdou ale je, že nejen naše orientační rodina, tedy rodina, do které se každý z nás rodí, nás může významně ovlivnit, ale je to i prokreační rodina, kterou si zakládáme a která se může stát významným stimulem a motivací v našem dalším životě.

Pro potřeby naší práce můžeme říci, že nám orientační rodina poskytuje sociální zkušenost. Svým chováním mu ukazuje svět v jeho celkové podobě, jehož je dítě součástí. Naučí se oddělovat dobrý a zlý svět a může zde získat také pocit důvěry. Dítě zde získává první zkušenosti a reakce na jeho chování v kontaktu s okolím. Orientační rodina má vliv i na psychické potřeby. Není vždy pravidlem, že je rodina schopna tyto funkce plnit. Někdy je plní jen zčásti anebo je plní patologickou formou. (VÁGNEROVÁ 2008, s. 589-591)

Bezpochyby můžeme říci, že rodina je pro každého z nás model chování a jednání, které si s sebou „neseme“ po celý život. Hledáme v ní pocit bezpečí a jistotu, což jak všichni víme, je primární psychickou potřebou pro každé dítě. Pokud rodina tuto funkci neplní, může u těchto jedinců docházet k patologickým jevům, které mohou být „předzvěstí“ kriminální kariéry.

„Dítě pozoruje a napodobuje způsoby chování a jednání rodinných příslušníků, zejména pokud se s nimi identifikuje, ztotožní. Sociálně zralé vzory rodičů dítěti umožňují spolehlivou orientaci v sociálním prostředí. Absence zralých sociálních vzorů v rodině velmi často spouští progredující destruktivní výchovný proces.“ (PEŠATOVÁ 2007, s. 124-125)

Tento fakt považujeme za klíčový, vzhledem k dalšímu vývoji dítěte. Vliv rodiny, v rámci páchaní trestné činnosti, budeme řešit i v dotazníku v praktické části. Přesvědčíme se o skutečném vlivu rodiny na jedince v rámci praxe a zkušeností v každodenním životě. Pokud se dítě setká s pácháním trestné činnosti v rodině nebo u příbuzných, lze očekávat, že také začne s pácháním trestné činnosti.

Motivy pro páchaní trestné činnosti jsou jasné. Nejčastější motivací jsou peníze, tudíž hovoříme o krádežích a možnosti přilepšit si a zvednout tak životní úroveň. Faktem zůstává, že pokud se jedinec setkává s kriminálním jednáním v podstatě od dětství, jsou potom, dle našeho názoru, veškeré resocializační pokusy, v rámci penitenciární péče, velmi obtížné. Z malých krádeží se může jedinec postupně „vypracovat“ i do velmi dobře fungující organizace, tedy do společnosti lidí, kteří se v oblasti organizovaného zločinu výrazně angažují.

Z praxe známe případy lidí, kteří se označují za „oběti doby“. Jednalo se o páchaní trestné činnosti – krádeže po převratu po r. 1989. Sami nám z našich rozhovorů potvrdili, že: „za komunistů nic nebylo a najednou bylo všechno a my jsme chtěli všechno, co jsme dřív neměli“.

„Za příčiny organizovaného zločinu se považují: společenská nestabilita, období po společenských zvratech (revolucích a převratech), nekompetentní a slabá vláda, situace etnických nebo jiných menšin a nedostatek zboží k uspokojení potřeb.“ (SOCHŮREK 2009, s. 61)

Máme za to, že podobné je to i s užíváním drog, alkoholu či existenčními potížemi. Pokud se dítě setká s těmito rizikovými faktory už v rodinném prostředí, je toto stejně jako v případě páchaní trestné činnosti, jen otázkou času, kdy s drogami nebo alkoholem začne také. Dle našeho názoru, mu to asi připadá zcela normální, když v takovém prostředí vyrůstá.

Dalším závažným problémem vzhledem k působení rodiny na dítě je tzv. syndrom CAN, což je syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Jak definuje Vágnerová ve své publikaci, jedná se o: „ Poškození tělesného, duševního i společenského stavu a vývoje dítěte, které vznikne v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby, jež je v dané společnosti hodnoceno jako nepřijatelné.“ (VÁGNEROVÁ 2008, s. 593)

Míníme, že takové poznamenání si dítě s sebou „nese“ po celý svůj život. Bohužel i taková je realita, že se mnozí rodiče „podepíší“ na svém dítěti takovým způsobem, že není, v dospělosti, schopné žít normální způsobem podle sociálních norem a v souvislosti s tím samozřejmě pak také selhává i v prokreační rodině, kterou si sám vytvoří. Pokud je tedy schopen nějakou si vytvořit. V dospělosti si všechny tyto následky jedinci uvědomují a uvědomují si i to, jaké měli dětství a jak se na nich jejich rodiče „podepsali“. Většinou to vede k nenávisti vůči rodičům. Známe takový případ z praxe a můžeme potvrdit pravdivost výše uvedeného.

„Detekce, odhalení nebo zjišťování syndromu CAN se děje hlášením nebo cíleným vyhledáváním jednotlivých případů na úrovni odborných služeb státních, komunálních nebo charitativních. Oznámení mají učinit ti, kdo se stali svědky špatného zacházení s dětmi anebo se o něm nějakým způsobem dověděli. Je sice zákonem uloženo každému občanu učinit příslušné oznámení o takovýchto případech, ale ne každý si chce „pálit prsty“ a splnit tuto svou povinnost.“ (DUNOVSKÝ, aj. 1995, s. 177).

Myslíme si, že je zapotřebí nebýt lhostejní, pokud jsme svědky takových událostí a to ať už se jedná o trestné činy krádeže, ublížení na zdraví anebo nejodpornější formu, za kterou považujeme týrání, zanedbávání nebo dokonce zneužívání dítěte. Máme za to, že dnešní společnost se řídí heslem: „Ať si každý dělá, co chce! To není moje věc, takže je mi to jedno!“ Klademe si otázku, kde se v naší společnosti bere tolik lhostejnosti a bezohlednosti. Má člověk vůbec svědomí na to, aby se koukal, jak například jeho sousedé týrají svoje děti anebo je dokonce zneužívají a zanedbávají?

Záměrně zmiňujeme tuto problematiku, protože jsme se v takové situaci ocitli a museli ji řešit, což nebylo jednoduché, ale víme, že náš postoj byl správný! Jednalo se o zanedbávání dítěte, což považujeme za zavrženíhodné.

Důsledkem tohoto zanedbávání byl alkohol v rodině a jak je všeobecně známo, alkohol nejen devastuje a ničí osobnost člověka, ale po dlouhodobějším nadměrném užívání není člověk schopen plnit své povinnosti v souvislosti s péčí o děti, o domácnost, fungovat ve vztahu nebo v zaměstnání. Je to dost závažný problém, a pokud si dotyčná osoba včas nepřizná, že má problém a že na řešení problému sama nestačí, končí to neblahými následky. Tím rozumíme například rozpad rodiny, výchovné problémy s dětmi apod.

4. Média

Není to jen rodina, která výrazně ovlivňuje vývoj dítěte po výchovné stránce. Na vývoji se zde významným způsobem podílí také škola, vrstevníci a média. Náš laický názor je takový, že si většina rodin ani sílu médií neuvědomuje. Několikrát jsme se z médií dozvěděli o skutečnostech, kdy žák střední školy postřílel půl školy jen proto, že to viděl v nějakém akčním filmu a chtěl být také za akčního hrdinu.

Jako rodiče můžeme říci, že jsou média i ke škodě našich peněženek. Propagace různých hraček, za nemalé peníze, děti motivují k tomu, aby si o hračku řekli. To, že hračka stojí velké peníze, už nedokáže vyhodnotit a nedokáže pochopit, proč mu tatínek s maminkou nechtějí hračku koupit. Nechápe ještě ve svém věku roli peněz.

Reklamy ovlivňují i naše zdraví. Po sametové revoluci v roce 1989 se rozmohla propagace různých léčiv a přístrojů, přípravků na hubnutí, které nám zázračně pomohou zhubnout již několik kilogramů za týden, ovšem za několik tisíc a to jednorázově. Uvědomujeme si sílu médií a míníme, že by rodiče měli pečlivě zvažovat pořady, které děti nechají sledovat. Je nám jasné a je zcela zřejmé, že děti od těchto mediálních prostředků nelze zcela uchránit, vždyť se vyskytují všude a to v podobě billboardů, reklam, v různých periodikách, v rozhlasu, na dopravních prostředcích, ale i v podobě reklamních letáků, které se nám objevují ve schránce. Měli bychom se alespoň pokusit eliminovat zprávy, negativně ovlivňující vývoj dítěte.

Internetový zdroj „Stop násilí na dětech“ uvádí, že: „V současném mediálním světě hrají média jednu z nejdůležitějších potřeb v životě dětí. Děti tráví hodiny hraním her na počítači, surfování po internetu nebo sledováním televize. Většina dětí vlastní mobilní telefon. Komunikační technologie dětem slouží k chatování, blogování, poslouchání hudby, hraní her online, seznamování s novými lidmi. Uvedený výčet však bezpochyby není úplný. Média mají v dnešní době moc a jistě není přehnané, když jsou sama často označována jako „čtvrtá moc“ v návaznosti na trojí dělbu moci, tedy na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní. Přestože si tuto skutečnost většina z nás uvědomuje, jen málokdo ví, jaká úskalí média pro děti přinášejí. Zejména, když si uvědomíme, že děti ve většině případů ovládají počítač zdatněji, než-li jejich rodiče. Naše děti se již do doby nových informačních technologií narodily, zatímco generace jejich rodičů se s nimi jen obtížně seznamuje a ještě obtížněji sleduje jejich vývoj. Rodiče tak mohou jen těžko zachytit a pochopit potenciální nebezpečí, které dětem hrozí.“

Jak v práci uvádíme, naše potomky mohou negativně ovlivňovat vrstevníci, mobilní telefony, média a nezapomeňme zmínit, v poslední době tolik oblíbenou sociální síť – Facebook. Máme za to, že tento fenomén je v současné době lehce zneužitelný. Jsou známy případy, kdy byly, přes tuto sociální síť, spáchány trestné činy v souvislosti s prostitucí, vyhrožováním fyzickou likvidací a celou řadou dalších odporných forem násilí. Zdrojem jsou samozřejmě média, která nás denně „bombardují“ negativními událostmi a také si je rády přibarvují. Připomíná nám to někdy černou kroniku a pak si říkáme, jestli máme odvahu na to, pustit děti samotné do školy anebo ven s ostatními dětmi.

5. Vzdělání, vrstevníci a volnočasové aktivity

Všechny tyto body mají významný vliv na vývoj osobnosti. Vzdělání bezpochyby zvyšuje kvalitu našeho života a obohacuje nás o nové poznatky. Je zcela zřejmé, že vzdělání ovlivňuje naši sociální budoucnost.

„Je třeba klást důraz na prevenci v rodině, která se týká zejména komunikace mezi rodičem a dítětem, rodičovského dohledu včetně informovanosti o tom, kde se dítě nachází a jaká je jeho činnost. Předmět rodinná výchova, občanská výchova a jiné je třeba cíleně využívat k tomu, aby se děti naučily nenásilnou formou pomáhat druhým lidem, aby uměly čelit agresivitě a šikaně. Nabízet přitažlivé aktivity v rámci volného času na školách za přímé pomoci školního metodika prevence. Podporovat na školách vrstevnické neboli výchovné programy zaměřené na primární a sekundární oblast prevence zneužívání návykových látek. Školy by měly využívat „Komplexní součinnostní programy prevence kriminality“. Rozvíjet a podporovat preventivní akce, např. program prevence kriminality na místní úrovni „Program Partnerství“. Součástí je také projekt Policie České republiky za spolupráce škol a policie tzv. „Adopce školy Policií České republiky“. Zajistit na jednotlivých školách spolupráci s kvalifikovaným poradenským pracovníkem nebo školním psychologem. Zavést na každé škole nad 100 žáků speciálního pedagoga se specializací etopedie. Optimalizovat síť poradenských zařízení a podporovat fundované programy celoživotního vzdělávání pro pomáhající profese. Zvyšovat vzdělanostní úroveň romského etnika (vhodná je kooperace romského asistenta ve školách). Zajistit tzv. „metodu dobrého startu“, tj. zaměřit se na řešení terciární prevence na úseku školství, aby nedocházelo k recidivě sociálně patologického chování.“ (PEŠATOVÁ 2007, s. 317-321).

To byl výčet, dle našeho názoru, nejdůležitějších bodů nebo návrhů opatření sloužících k eliminaci patologického chování v oblasti školství.

Míníme, že vzdělávání, vrstevníci a volnočasové aktivity spolu úzce souvisí a to v tom smyslu, že pokud se dítě setkává s vrstevníky, vykazujícími sociálně deviantní chování a ve volném čase loupí a ničí majetek a jsou zároveň názoru, že vzdělání není pro nikoho důležité, tak ve většině případů, končí jedinec na stejné úrovni jako jeho vrstevníci, kteří ho tímto způsobem ovlivňují. Bohužel můžeme říci, že gang je v tomto okamžiku silnější než domluvy a prosby rodiny, aby se dítě začalo věnovat škole a začalo se chovat podle sociálních norem.

„Výzkumy potvrzují, že členové gangů častěji pocházeli z hůře uspořádaných domovů a z oblasti charakterizované nižším sociálně ekonomickým postavením. Kriminogenní faktory spojené s činností part lze shrnout do těchto bodů: anonymita jedince v partě, pocit sounáležitosti a síly, vůdce party jako autorita a silná osobnost, agresivita jako převažující nebo určující forma chování party, agresivní prosazování ideologie party, extremismus, silné a sugestivní přejímání názorů party.“ (SOCHŮREK 2009, s. 53-54)

Z vlastní životní zkušenosti mohu potvrdit výše uvedené skutečnosti. Jak jsme už uvedli, tak jsme se osobně setkali s případem v rodině, kdy matka - alkoholička zanedbávala péči o své dvě děti. Rádi bychom případ, ve stručnosti, popsali. Jedno dítě začalo s pácháním trestné činnosti v 15ti letech a to krádežemi. Druhé dítě začalo svoji kriminální kariéru poškozováním veřejného majetku, ohrožováním na životě dalších osob a v neposlední řadě musíme zmínit, že zdroj jeho někdejších zisků formou pornografického výdělků, se také vymyká běžným společenským normám, i když je pravdou, že někteří jedinci to považují za zcela běžné. Ani jedno dítě, dnes již dospělí muži, nemají dokončené vzdělání. Pokusy otce, o začlenění synů zpět do běžného života a společnosti, byly marné. Výše uvedený případ, který jsme měli možnost, v průběhu několika posledních let sledovat, nám jen dokládá pravdivost a důležitost námi zvoleného tématu a tím je právě rodina.

Máme za to, že je velmi obtížné časově přesně určit, kdy se jedinec stává delikventem a z jeho jednání je jasné, že nastupuje kriminální kariéru. Vše má svoji příčinu a svůj následek. Chceme tím říci, že děti nám naši lásku i péči stonásobně vrátí. V předchozích několika stranách textu jsme se pokusili nastínit příčiny, které mohou „připravit půdu“ v rámci potencionální kriminální kariéry, tím míníme patologické jevy ze strany rodiny, přátel, vrstevníků, příbuzných a dalších, které dítě provázejí prakticky od dětství. Pokusili jsme se popsat důležité skutečnosti a jevy, které probíhají před výkonem trestu. V žádném případě ale nechceme osoby ve výkonu trestu omlouvat za jejich spáchané trestné činy, jen se snažíme poukázat na jednotlivé negativní jevy, které mohou na tyto jedince před, během a po výkonu trestu, působit. „Pachatelé i těch nejbrutálnějších trestných činů se po svém zadržení a uvěznění ohánějí demokracií, humanitou a lidskými právy. Nikdy však nehovoří o pocitech a osudech těch, které znásilnili, zneužili, oloupili, zavraždili či jim jinak ublížili. Zapomenout nelze ani na sekundární dopady zločinnosti na příbuzné obětí, veřejnost i obrovské materiální škody.“ (SOCHŮREK 2007, s. 9)

„Rodina jako primární sociální skupina je pro rozhodující většinu dětí a mladých lidí také prvotním prostředím volnočasového života a výchovy, zásadně se podílejícím na formování jejich osobnosti. Rodina vytváří hmotné podmínky a sociální ochranu; začíná s výchovou a vzděláváním; rozvíjí mezilidské vztahy a klade základy hodnotové orientace.“ (HOFBAUER 2004, s. 56)

Z uvedeného vyplývá, že už od dětství nás ovlivňuje právě rodina a formuje nás do osobnosti, kterou ovlivňuje celá řada událostí jako je například alkohol, krádeže nebo zkušenosti s kriminální kariérou v rodině. I nezaměstnanost dítě vnímá jako negativní jev. Dítě přesně nezná důsledky toho, že jeden z rodičů nemá zaměstnání, ale na atmosféře domácího prostředí je cítit, že něco není v pořádku, i když to dítě neumí přesně pojmenovat, ví, že je něco špatně.

„Rodina je unikátní a nenahraditelnou institucí proto, že optimálně spojuje osobní zaujetí dospělých na prospěchu partnerů i dětí s univerzálním zájmem společnosti na stabilizovaném soužití mužů a žen i na socializaci „řádných občanů“. Dítě nemůže získat základní pocit jistoty bez jistoty v blízkých lidech. Dítě si nemůže osvojit žádoucí dovednosti, postoje a hodnotovou orientaci, aniž by nebylo vystaveno trvalému působení angažovaných dospělých pečovateli. Je velmi obtížné, aby se děvče stalo ženou, nemá-li denně na očích dospělou ženu, a totéž platí pro chlapce. I pro dospělé je rodina těžko postradatelnou institucí.“ (MATOUŠEK 2003, s. 183)

Nyní se pojďme soustředit na samotný výkon trestu a jeho průběh. V následujících kapitolách bychom rádi uvedli některé nezbytné údaje týkající se Vězeňské služby ČR. Budeme se zabývat funkcí a účelem trestu odnětí svobody, zmíníme stručný nástin trestu a to z hlediska historického. Dotkneme se hlavního tématu a tím je opora orientační a prokreační rodiny z hlediska psychologického. Dále se zmíníme o psychicky náročných situacích, se kterými se odsouzení v rámci výkonu trestu setkávají a v závěru naší práce uvedeme také navrhovaná opatření, jak jsme již zmínili ve výše uvedeném textu.

6. Stručný nástin vězeňství na území dnešní ČR

Podle internetového serveru Vězeňské služby ČR dochází v roce 1850 na území habsburské monarchie včetně Čech, Moravy a Slezska k zestátnění soudnictví a vězeňství. Ve 2. polovině 19. století se vzdělávání vězňů rozvíjí, zejména mladistvých a sociální pomoc při propuštění, kterou dobrovolné spolky poskytovaly. Podle trestního zákona č.117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích byl trest odnětí svobody odstupňován na těžký žalář, žalář, tuhé vězení a vězení. Rozdíl spočíval v poutání, odívání, stravování a zařazování trestanců do pracovní činnosti.

Po vzniku Československé republiky (ČSR) v roce 1918 byl justiční a vězeňský systém převzat od rakouské monarchie. Základní legislativní úprava, organizace a správa vězeňství byla zdokonalována počínaje rokem 1919. Zejména byl progresivní systém výkonu trestu prohlubován a byl založený na postupném zmírňování vězeňského režimu v závislosti na průběhu nápravy trestanců, rozdělených zpravidla do 3 disciplinárních tříd.

Po rozpadu Československé republiky a vzniku tzv. Protektorátu Čechy a Morava v podstatě zůstal zachován dosavadní justiční a vězeňský systém včetně základní legislativy, organizace a správy vězeňství. Každá vyhlášky, výnosy, oběžníky a pokyny vydávaná protektorátní vládou byla schvalována říšským protektorem. V protektorátním ministerstvu spravedlnosti působil pověřenec Úřadu říšského protektora, který sledoval a koordinoval činnost ministerstva s německými úřady. Vězeňská zařízení, tj. soudní věznice a trestnice, byla využívána zcela nebo zčásti pro potřeby německé justice a tajné státní policie.

Po osvobození od nacistické okupace rozhodovaly o umisťování do vězeňských zařízení revoluční národní výbory. Teprve koncem roku 1945 se správa soudních věznic a trestních ústavů vrátila do kompetence ministerstva spravedlnosti. Další vězeňská zařízení včetně sběrných, internačních a pracovních táborů k soustřeďování německého obyvatelstva k odsunu byla v působnosti ministerstva vnitra.

V letech 1953 – 1955 kulminoval třídní výkon trestu, který uplatňoval nejtvrďší podmínky u politických vězňů, nazývaných protistátními. 1.1.1953 bylo vězeňství převedeno do působnosti ministerstva národní bezpečnosti, které koncem roku zaniklo a plnění úkolů vězeňství převzalo ministerstvo vnitra. V témže roce byl vydán Řád nápravných zařízení, který podle vzoru Sovětského svazu stanovil strukturu nápravných zařízení.

V polovině 60. let se stal československý vězeňský systém už politicky neudržitelným z hlediska mezinárodních požadavků na vězeňství. K zásadní úpravě výkonu trestu podle Standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni, doporučených OSN již v roce 1957, byl vydán zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Šlo o poměrně pokrokový předpis, omezený samozřejmě mantinely tehdejší doby. V rámci reformy vězeňství začal svojí činnost rozvíjet Výzkumný ústav penologický v Praze, který se zabýval studiem osobnosti vězněného pachatele a možnou nápravou. Na počátku 80. let vyvrcholila ve vězeňství normalizační opatření, které se projeví zrušením Výzkumného ústavu penologického a úpadkem rozvíjené odbornosti.

Důležitým a zároveň prvním krokem k odstraňování důsledků tzv. normalizace ze 70. a 80. let byla amnestie za tzv. trestné činy proti republice a některé další trestné činy. Dne 8. 12. 1989 bylo propuštěno celkem 52 vězňů. K řešení nepokojů ve většině nápravně výchovných ústavů (NVÚ) byly vytvořeny komise České národní rady (ČNR), které spolu s Občanským fórem, Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných a odborníků navštívily jednotlivá NVÚ a šetřily jednotlivé stížnosti vězňů, související s ústavním režimem. 1. 1. 1990 vyhlásil prezident Václav Havel širokou amnestii, po které zůstalo ve věznicích a NVÚ asi 6000 vězňů z předchozího stavu 22 000 vězňů.

1. 1. 1993 zanikl Sbor nápravné výchovy a byla zřízena Vězeňská služba ČR, zbavená přímého vlivu politických stran, zbytečných militantních prvků, byrokracie a neúměrné centralizace. Odpovědnost za její veškerou činnost byla svěřena

generálnímu řediteli, který byl jmenován ministrem spravedlnosti. Zároveň byly posíleny pravomoci ředitelů vazebních věznic a věznic a to v oblasti ekonomické a personální. V souvislosti s požadavky na dodržování základních lidských práv a občanských svobod byl vydán zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, který stanovil, že obvinění mohou být podrobeni jen těm omezením, která jsou nezbytná pro trestní řízení.

V souladu s prohloubením humanizace a odborným zacházením s odsouzenými byl vydán zákon č. 294/1994 Sb., který pozměnil a doplnil zákon č. 59/1956 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Podle této úpravy dochází k novému členění a pojmenování zařízení pro výkon trestu na věznice s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou. O umísťování odsouzených osob do jednotlivých typů věznice a přeřazování rozhodoval soud. Odsouzení mladiství byli zařazováni do vyčleněné věznice. K systémové a tvůrčí aplikaci požadavků Evropských vězeňských pravidel na základě nových poznatků a zahraničních zkušeností byl vydán zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ale základní typy věznice zůstaly stejné. Vnitřní kontrolní činnost se stala ve vězeňství jedním z důležitých úkolů generálního ředitelství VS ČR a odboru generální inspekce ministerstva spravedlnosti.

7. František Josef Řezáč

„Významnou postavou v historii českého vězeňství byl páter František Josef Řezáč (6.1.1819 – 25.12.1879), kněz, pedagog a vlastenec. Svoji práci ve vězeňství započal v roce 1847 jako „zatímní kooperátor“ na faře sv. Václava na Zderaze při pražské zemské věznici. Po revolučních událostech roku 1848, kterých se aktivně účastnil, poznal J. F. Řezáč vězení i z druhé strany, byl zatčen a týden vězněn. Přes tuto relativně krátkou dobu, kterou strávil jako vězeň, poznal skutečný život vězněných, zoufalé hygienické a stravovací podmínky jejich života, chování personálu k nim. I proto začal studovat dostupnou literaturu a v roce 1852 publikoval v českém jazyce dílo *„Vězeňství v posavadních způsobech svých s návrhem o zdárnější trestání a polepšování zločinců“*. Při nápravě zločinců i při

předcházení zločinců (řečeno dnešním jazykem prevencí) věřil F. J. Řezáč především v moc výchovy a vzdělání. Psal o příčinách zločinnosti, v jeho slovníku „mravní zkázy“, a dělil je na příčiny vnější a vnitřní. Mezi „vnější příčiny patří především stupeň vzdělání, pak poměry rodinné, občanské, státní a církevní“. Přemýšlel o alternativních trestech. Ve svém spisu „Vězeňství“ se F. J. Řezáč zabýval i otázkami postpenitenciární péče.“ (SOCHŮREK 2007, s. 28-29)

Máme za to, že F. J. Řezáč významně ovlivnil nebo se snažil ovlivnit systém celého vězeňství. Zabýval se myšlenkami, konkrétně alternativními tresty a postpenitenciární péčí, které se později ukázaly jako více než aktuální a které se nakonec i uskutečnily. Jeho revoluční postoje a názory vůči vězeňství vnímáme jako velmi pokrokové a o to více je pro nás překvapující, že už tenkrát se zabýval takovými tématy. Jak již bylo řečeno, věřil v moc výchovy a vzdělání. Zasloužil svůj život tomu, aby mohl pomáhat druhým a dát jim tak naději na lepší život po vykonání trestu. Františka Josefa Řezáče vnímáme jako významnou postavu českého vězeňství spolu s Jiřím Čepelákem, který se také svým způsobem zasloužil o reformu českého vězeňství formou Výzkumného ústavu penologického, který byl v 80. letech zrušen.

8. Současný systém vězeňské služby

8.1 Základní struktura

Vězeňská služba České republiky je zřízena podle zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů „a je podřízena Ministerstvu spravedlnosti ČR, jež je ústředním orgánem státní správy pro vězeňství a plní ve vztahu k vězeňství funkci zřizovatele. Vězeňská služba České republiky se člení na vězeňskou stráž, justiční stráž a správní službu. Vězeňská stráž a justiční stráž mají postavení ozbrojeného sboru. Vězeňskou službu České republiky řídí prostřednictvím generálního ředitele ministr spravedlnosti. V čele organizačních

jednotek stojí ředitelé, které ustanovuje nebo jmenuje a odvolává generální ředitel. Vězeňská služba se člení na tyto organizační jednotky: generální ředitelství, vazební věznice, věznice, institut vzdělávání Vězeňské služby ČR, střední odborné učiliště, zotavovny Vězeňské služby ČR.“ (SOCHŮREK 2007, s. 20-22)

8.2 Úkoly Vězeňské služby ČR

V rámci praxe můžeme říci, že Vězeňská služba ČR má několik důležitých úkolů. Těmito úkoly jsou např. spravování a střežení vazebních věznic, dále střežit, eskortovat k soudním jednání osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody. Provádí také výzkum v oboru penologie a jeho výsledky aplikuje na výkon vazby a na výkon trestu odnětí svobody. Snaží se působit na osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu v podobě programu zacházení. Zajišťuje pořádek v budovách soudů, státních zastupitelství apod.

8.3 Účel a funkce trestu

„V penologickém chápání má trest dvě základní roviny – ochranu společnosti před pachateli trestných činů a korektivní úlohu, nebo-li kompenzaci chyby (nápravu pachatele). Trest by měl být pro zločince neúměrným rizikem ve smyslu vysoké pravděpodobnosti dopadení a neodvratnosti odsouzení.

Měl by být pro pachatele citelný, až na výjimky jistý a měl by následovat co nejrychleji po provinění.“ (SOCHŮREK 2007, s. 11).

S tímto tvrzením se ztotožňujeme, ale otázkou zůstává, jaká je skutečná praxe v souvislosti s výkonem práva. Jak je všeobecně známo, ve vězení se tyto osoby odsouzené k výkonu trestu naučí to, co ještě neumí. Je jistě chválihodné, že trest potažmo vězení, máme chápat jako ochranu společnosti před nežádoucím chováním a že má trest plnit korektivní úlohu – nápravu pachatele, ale jsme toho názoru, že praxe je jiná. Pokud jedinec vyrůstal v rodině, kde byla kriminální kariéra běžnou věcí, je velmi těžké, dle našeho názoru, takovou osobu napravit či úspěšně resocializovat v rámci penitenciární péče.

Máme za to, že praxe je taková, že v mnohých případech není pro pachatele trest citelný a že nenásleduje co nejrychleji po provinění. Soudy jsou, až nad rámec svých možností, „zavalené“ množstvím případů, které nestíhají vyřizovat. Naše tvrzení je podloženo dlouholetým pozorováním z našeho výkonu služby v oblasti soudnictví. Jaká je tedy motivace kriminálního jednání?

Můžeme říci, že: „Motivy jsou vnitřní pohnutky k jednání, např. potřeby, zájmy, city, fantazie. Jsou zde také situační stimuly tedy incentive, což jsou okolnosti, které motivují člověka k jednání, iniciují je, např. chování oběti apod. Chápání motivace kriminálního chování se liší podle psychologické koncepce, z jejíž pozice k tématu přistoupíme. Psychoanalytický přístup např. zdůrazňuje citové konflikty v dětství a mládí, behavioristé zdůrazňují sociální učení atd.“ (SOCHŮREK 2002, s. 37)

9 Resocializační péče z hlediska vzdělávání a zaměstnávání

„Andragogika vždy hledala program formování dospělého člověka, které by neznamenal jenom jeho přizpůsobování vnějším okolnostem. Tento program je považován i v dnešní době za nutný, i když je myslitelný jen jako pokus s otevřeným koncem.“ (BENEŠ 2001, s. 104).

Ano, skutečně je to pokus s otevřeným koncem, který se buď povede anebo se nepovede. Existuje celá řada odborných pracovníků ve vězeňství, kteří se snaží člověka všemi možnými způsoby „převychovat“ a ukázat mu tak jiné hodnoty než jsou hodnoty příznačné pro kriminální chování. Máme za to, že tou nejvýznamnější hodnotou je vzdělávání a práce, i když mnozí z nich pravděpodobně, tyto hodnoty nemají ve svém žebříčku postavené mezi nejdůležitější.

I ve vězeňství existuje školské vzdělávací středisko, které dává odsouzeným šanci a naději na lepší budoucnost. Jde o zařízení ve věznici Rýnovice v Jablonci nad Nisou. Odsouzení si tam mohou dodělat vzdělání jak základní tak mohou získat výuční list. Jsme toho názoru, že i rodina může odsouzeného v tomto směru

významně ovlivnit. Právě rodina může být motivačním prostředkem k tomu, aby se odsouzený dále vzdělával a doplnil si tak potřebné znalosti.

„Naše kultura – ve srovnání s jinými historickými kulturami i ve srovnání s kulturami existujícími v současnosti jinde i ve světě – velice zdůrazňuje vliv rodičovské péče na utváření povahy dítěte i vliv rodiny na duševní rovnováhu dospělého.“(MATOUŠEK 2003, s. 91).

Výše uvedené jen dokazuje, jak velký vliv může mít rodina na jedince a obzvlášť v tak náročné životní situaci jako je výkon trestu. Pro odsouzenou osobu tato skutečnost jistě znamená krizi a z hlediska délky trestu

buď dlouhodobou anebo krátkodobou. „Pojem rizika je často chápán jako nebezpečí nebo jako nechtěná a nešťastná událost. V tomto ohledu můžeme riziko definovat jako pravděpodobnost tělesné, sociální, psychické či finanční újmy, poškození nebo ztráty, které mohou být způsobeny nebezpečným jevem.“(VYMĚTAL 2009, s. 62)

10. Legislativní rámec

10.1 Evropská vězeňská pravidla

„Nejobecnější principy a přístupy pro zacházení s vězni v demokratické společnosti jsou stanoveny Evropskými vězeňskými pravidly (EVP). Evropská vězeňská pravidla jsou přepracovanou verzí Standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni. Vězeňská pravidla byla vyhlášena poprvé rezolucí Rady Evropy číslo 5 z roku 1973, poté byla přepracována. Tato přepracovaná EVP byla na základě doporučení Výboru ministrů Rady Evropy rezolucí č. 87/3 v roce 1987 zaváděna v co nejširším rozsahu do zákonodárství všech členských zemí.“ (ČERNÍKOVÁ, aj. 2002, s. 34)

„V Evropských vězeňských pravidlech je kladen obnovený důraz na zachování důstojnosti člověka, na závazek vězeňských správ jednat lidsky a prospěšně, na význam role personálu a na účinné moderní pojetí řízení. Od roku 1992 se stala Evropská vězeňská pravidla trvalou součástí humanizačního procesu v českém vězeňství a také součástí výchovné práce a zacházení s vězni. Zásady a principy EVP jsou také základní právní normou k zacházení s pachateli trestných činů ve výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody v České republice. Užší rámec je vymezen zákony a právními předpisy, které s touto problematikou souvisí.“ (KRÁLOVÁ 2008, s. 27)

Z dlouholeté praxe u vězeňské služby víme, že bychom se k odsouzeným osobám měli chovat tak, aby nebyla poškozena jejich důstojnost a že bychom s nimi měli jednat tak, aby nebyli ponižováni a vystavováni jakémukoliv příkoří. Taková je praxe, ale za dobu několikaletého působení u vězeňské služby jsme se mnohokrát zamýšleli nad otázkou, zda i k pozůstalým po obětech trestných činů se chová někdo takto zdvořile a alespoň částečně jim vykompenzuje jejich bolest ze ztráty blízké osoby. „Pomoc oběti trestného činu – tímto termínem rozumíme přímou pomoc v nouzi nebo ochotu pomoci.“(SOCHŮREK 2003, s. 54)

10.2 Zákon č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby

Podle zákona č.293/1993 Sb., § 14, odst. 1-3 je definováno, že dotyčný ve výkonu vazby, což je obviněný má nárok maximálně na jednu návštěvu čítající maximálně čtyři osoby a to jednou za dva týdny v rozsahu devadesáti minut. V některých případech může ředitel věznice povolit návštěvu většího počtu osob nebo může zkrátit interval a návštěva může proběhnout dříve než dva týdny. Může také rozhodnout o delším průběhu návštěvy než devadesát minut. U osob, u kterých je předpoklad, že by mohli nějakým způsobem mařit vyšetřování v souvislosti s trestním stíháním, stanovuje podmínky pro uskutečnění návštěvy. To znamená, že u návštěvy jsou přítomny orgány činné v trestním řízení, státní zástupce v přípravném řízení a v řízení před soudem soudce. Dále stanoví termín návštěvy a okruh osob, které se budou návštěvy účastnit. U osob, které jsou ve vydávací,

v předběžné anebo v předávací vazbě stanoví podmínky, které musí být dodrženy v souvislosti s uskutečněním návštěvy. Těmito podmínkami jsou: termín návštěvy, osoby, které se jí zúčastní a přítomnost všech orgánů, které se mají v tomto případě návštěvy účastnit.

Zákon o výkonu trestu a o výkonu vazby jsme uvedli záměrně a to proto, abychom zmínili fakt, jak podstatné jsou pro odsouzené návštěvy ve výkonu trestu. Z našeho všeobecného průzkumu jsme se od bývalých vezňů dozvěděli, že odsouzení vidí významnou podporu v návštěvách rodiny a v korespondenci. Znamená to pro ně, jak nám v našich rozhovorech uvádí, velkou psychickou a motivační podporu „něco pro sebe udělat“ a to v souvislosti například se vzděláním anebo v souvislosti se zaměstnáním. Jak jsme už uváděli, rodina je významným motivačním prostředkem k dalšímu sebezvývoji ve výkonu trestu, ale znamená nejen podporu z hlediska psychologického, ale také z finančního. Jak nám bývalí odsouzení v našem průzkumu uváděli „ten, kdo neměl rodinu anebo se od něho rodina distancovala, tak to měl v kriminálu těžké. Neměl pak ani na cigarety.“

Skutečně i z naší praxe jsme měli možnost upozorovat tento důležitý fakt, že kdo neměl podporu rodiny, nebyl v oblibě ani u odsouzených a toto se nám potvrdilo i v rozhovorech s bývalými odsouzenými, kteří si výkonem trestu sami prošli. Tuto skutečnost popisovali následovně: „Tyhle socky nebyly v oblibě, protože z nás ždímalý jen cigarety a jiné věci, ale my jsme věděli, že nám to nikdy neoplatí. Byli to příživníci, ale v podstatě za to nemohli“.

Všeobecně ale můžeme říci, že: „Právě nositelé prizonizace znamenají velkou psychickou zátěž pro kriminálně nenarušené spoluvězně, zatímco z hlediska personálu je jejich chování v rámci vnějších projevů téměř bezporuchové a nekonfliktní.“ (SOCHŮREK 2002, s. 34)

10.3 Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu

Podle zákona č. 169/1999 Sb., § 19, odst. 1-8 má odsouzený nárok na návštěvu jednou za měsíc v rozsahu tří hodin. Pokud jsou odsouzení umístění v lůžkové části zdravotnického zařízení je možné návštěvu uskutečnit jen se souhlasem lékaře a samozřejmě s ohledem na jeho zdravotní stav. Pokud je odsouzená osoba umístěna v mimo budovy spravované Vězeňskou službou ČR, pak sjednává podmínky uskutečnění návštěvy se zdravotnickým zařízením, kde je odsouzený umístěn.

Odsouzeného, pokud vnitřní řád nestanoví jinak, mohou navštívit maximálně čtyři osoby a to včetně nezletilých, kteří se mohou zúčastnit návštěvy pouze v doprovodu dospělé osoby starší 18 let. Lze udělit návštěvu i jiných než blízkých osob a to v zájmu nápravy odsouzeného. Ve výjimečných případech může ředitel věznice udělit návštěvu mezi odsouzenými a to v případě, že jsou blízkými osobami. V takovém případě, náklady s tímto spojené, hradí odsouzení stejným nebo-li rovným dílem, pokud se nedohodnou na jiném způsobu úhrady.

Ředitelé věznice dále mohou povolit návštěvu bez sluchové a zrakové kontroly pracovníků vězeňské služby a to v příslušných prostorách věznice. Z bezpečnostních důvodů může také ředitel věznice rozhodnout, že se návštěva uskuteční v místnosti, kde je návštěvník od odsouzeného oddělen přepážkou. Ředitelé věznic dále mohou odsouzenému povolit v souvislosti s návštěvou opuštění věznice a to jen v případech, kdy je možné předpokládat, že tím nebude ohrožen účel výkonu trestu odnětí svobody. Zaměstnanci vězeňské služby mohou návštěvu předčasně ukončit a to v případě, kdy je narušován pořádek, kázeň nebo bezpečnost věznice a to i přes upozornění.

11. Význam rodiny pro odsouzené ve výkonu trestu

Jak jsme už uvedli, považujeme rodinu za významnou psychologickou podporu a motivační prostředek k lepšímu výkonu trestu. Z výsledků praktické části se nám potvrdilo, že rodina je pro odsouzené osoby velkou podporou a v převážné většině ze zkoumaného vzorku, jde o prokreační rodinu. To znamená, že za velkou psychickou oporu odsouzení uvedli družky, přítelkyně, manželky a na druhém místě se umístili členové z orientační rodiny, většinou se jednalo o matky odsouzených.

I z našeho všeobecného průzkumu nám bývalí odsouzení tuto skutečnost potvrdili. Popsali to jako „peklo“, když se na ně někdo z blízkých „vykašlal“. Ve většině případů se s takovou situací vyrovnávali sami, jak vyplývá z dotazníků v praktické části. Ve skutečnosti to není rodina, kde se odsouzení, už v dětství setkává s páčáním trestné činnosti, ale mohou být vrstevníci, různé party apod., které dokáží ovlivnit jedince k páčání takových činů.

Jak vyplynulo v praktické části z grafu, většina odsouzených ze zkoumaného vzorku se s páčáním trestné činnosti v orientační rodině nesetkala. Máme za to, že i média, jak jsme zmínili v teoretické části, významně ovlivňují myšlení jedince. Jsme toho názoru, že „síla“ médií je podceňována a této problematice není věnována dostatečná pozornost. Jak jsme se dozvěděli od kolegů, známých, přátel apod., nemají doma televizi a my toto rozhodnutí sledáváme, z psychologického hlediska vůči výchově dětí, jako opodstatněné.

Praktická část

12. Rodina a odsouzení ve výkonu trestu

12.1 Cíl praktické části

V teoretické části jsme zmínili důležitost rodiny pro odsouzenou osobu ve výkonu trestu. Z psychologického hlediska je jistě, a to víme i z našeho všeobecného průzkumu, velkou podporou a motivačním prostředkem a to i ve vztahu ke vzdělání a k zaměstnání.

Cílem bakalářské práce je zjistit, v jaké míře je prokreační a orientační rodina podporou pro odsouzené a jak tuto podporu, popř. změny v různých podobách, sami odsouzení vnímají a jakým způsobem jsou schopni se s nimi vyrovnat.

Účelem šetření je zjistit, zda má orientační nebo prokreační rodina skutečně velký význam pro odsouzeného z psychologického hlediska.

Předpokládáme, že více jak 60% dotázaných respondentů, uvádí prokreační nebo orientační rodinu jako významnou psychologickou podporu.

12.2 Stanovení předpokladů a metody ověřování

12.2.1 Předpoklady práce

1. Předpokládáme, že více jak 60% dotázaných respondentů, uvádí prokreační nebo orientační rodinu jako významnou psychologickou podporu.

2. Předpokládáme, že většina odsouzených se s pácháním trestné činnosti setkala již v dětství a to u svých příbuzných popř. v orientační rodině.

12.2.2 Použité metody

Dotazník

Dotazník obsahuje 15 otázek, které se zabývají problematikou diskutovanou v bakalářské práci. Opírali jsme se také o rozhovory z našeho soukromého života, které jsme prováděli právě s osobami, které si prošli výkonem trestu odnětí svobody. Tento všeobecný průzkum nás nesmírně obohatil o nové poznatky a znalosti.

12.3 Zkoumaný vzorek

12.3.1 Výběr vězňů

Dotazovaní respondenti jsou osoby ve výkonu trestu odnětí svobody z věznice typu C. Jedná se celkem o 30 osob, kteří jsou umístěni ve věznici s ostrahou.

Záměrem bylo získat co nejvíce informací v souvislosti s naším tématem, což se, dle našeho názoru, podařilo.

Dotazovaní jedinci byli ochotni vyplnit dotazník a mile nás překvapil jejich postoj k položeným otázkám. Vnímali je jako velmi aktuální, ale zároveň jako velmi zanedbávané téma.

12.3.2 Průběh šetření

Šetření jsme prováděli během několika měsíců. Návratnost dotazníků byla 100%.

Zvolili jsme jednoduchou formu dotazníku a to s uzavřenými a jasně formulovanými otázkami, při kterých odsouzení mohli zvolit z několika možností. (Nevyplněný dotazník tvoří přílohu č. 1). Vzhledem k prostředí, kam jsme dotazníky předkládali, jsme zvolili co nejsrozumitelnější a jasně položené otázky. Odsouzené osoby také velmi ocenili anonymitu, která jim byla přislíbena v rámci vyplňování dotazníků a v rámci celé práce.

V rámci soukromého šetření v našem volném čase, jsme se věnovali rozhovorům s bývalými vězni. Z těchto rozhovorů jsme vypožorovali velmi zvláštní patologický jev. U většiny těchto osob se v partnerských vztazích vyskytují velké extrémy, které se, dle našeho názoru, v „normálních“ vztazích nebo u převážně

většiny, nevyskytují. Extrémy mají podobu sprostých nadávek i činů, jako je např. i fyzické násilí. Na otázku, proč se toto děje, nám bylo řečeno, že je to důkaz toho, jak moc ženu milují, i když jí to neříkají. Toto tvrzení můžeme považovat za zvrácené, ovšem z hlediska těchto lidí, zcela běžné.

Tyto osoby si také velmi váží věrnosti, ale ne až tak partnerské, i když je pro ně také velmi důležitá. Důležitější je pro ně věrnost nebo loajalita v rovině finanční. To znamená, že partnerka s nimi zůstává i přes nepříznivou finanční situaci. Z tohoto jasně vyplývá, že na prvním místě jsou peníze, pak emoce a až na třetím místě zdraví.

V rozhovoru s těmito jedinci jsme se také ptali na to, proč je pro ně zdraví až na třetím místě? Bylo nám řečeno, že bez peněz nejsme nic a zdraví není až tak důležité. „Nechci žít jako socka. Nechci být jako každý!“ To byly nejčastější odpovědi na tuto otázku.

Zajímavá byla i otázka osobní i duševní hygieny. Tito lidé jsou až úzkostlivě čistotní. Velmi lpí na čistotě domova. Když jsme položili otázku související s čistotou jejich partnerkám, řekly nám, že je s nimi k nevydržení, když začnou doma uklízet. Zeptali jsme se, co si o tom ony samy myslí? Dozvěděli jsme se, že se jim jejich partneři svěřili, že začnou až přehnaně, uklízet ve chvíli, kdy si vzpomenou na negativní zážitky z výkonu trestu. Samy partnerky se nám svěřily, že o tom jejich partneři nechtějí moc mluvit, ale ve slabé chvíli se jim někdy svěří.

Je tedy jasné, že se tyto patologické jevy objevují ve chvíli, kdy si člověk s touto zkušeností, vzpomene na tyto zážitky a potřebuje nějakým způsobem takové nepříjemné vzpomínky zahnat. Někteří lpí na čistotě, a když jsou v tenzi, tak svoji aktivitu přenášejí na úklid domova. Podle slov partnerek, to hraničí až s terorizováním.

Všechny tyto poznatky jsme čerpali ze svého všeobecného průzkumu, z rozhovorů s těmito osobami a s jejich partnerkami. Podmínka zúčastněných byla, že všichni zůstanou v anonymitě. Zajímavé bylo, že nám všichni dávali najevo svou přízeň v souvislosti s tématem, které jsme si vybrali do bakalářské práce. Přesněji řečeno: „Aspoň se konečně všichni dozvědí, jaké to je projít si kriminálem a jak mě to semlelo!“. Rozhovory byly, pro nás, velmi zajímavé a obohatily nás o nové poznatky vyplývající z našeho všeobecného průzkumu.

12.4 Analýza získaných dat

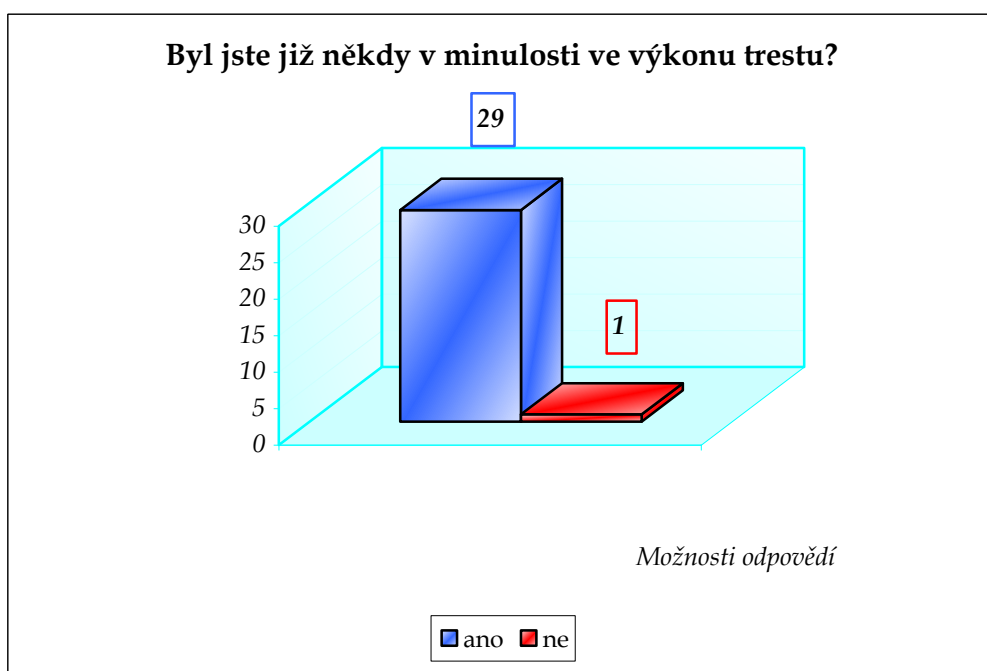
V této části se zaměříme na vyhodnocení získaných informací a na jejich bližší analýzu pomocí grafů a tabulky, která tvoří doplňující informace o respondentech jako je jejich věk, vzdělání a rodinný stav.

Otázka č. 1

Byl jste již někdy v minulosti ve výkonu trestu?

a) ano

b) ne

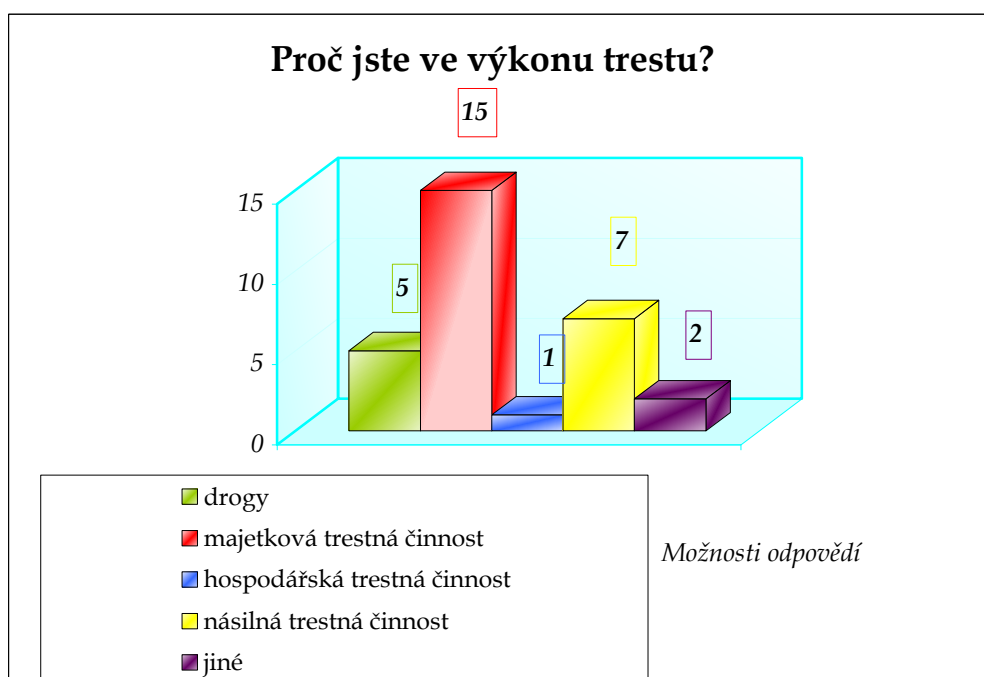

Respondenti jsou z 98% recidivisté - 29 z dotazovaných vězňů již bylo v minulosti ve výkonu trestu odnětí svobody. Jak jsme již zmínili v teoretické části v kapitole „Vývoj trestné činnosti“ - ze statistik je patrné, že opakované páčání trestné činnosti u mužů, je častější.

Otázka č. 2

Proč jste ve výkonu trestu?

- a) drogy
- b) majetková trestná činnost
- c) hospodářská kriminalita
- d) násilná trestná činnost
- e) jiné - uveďte jaké

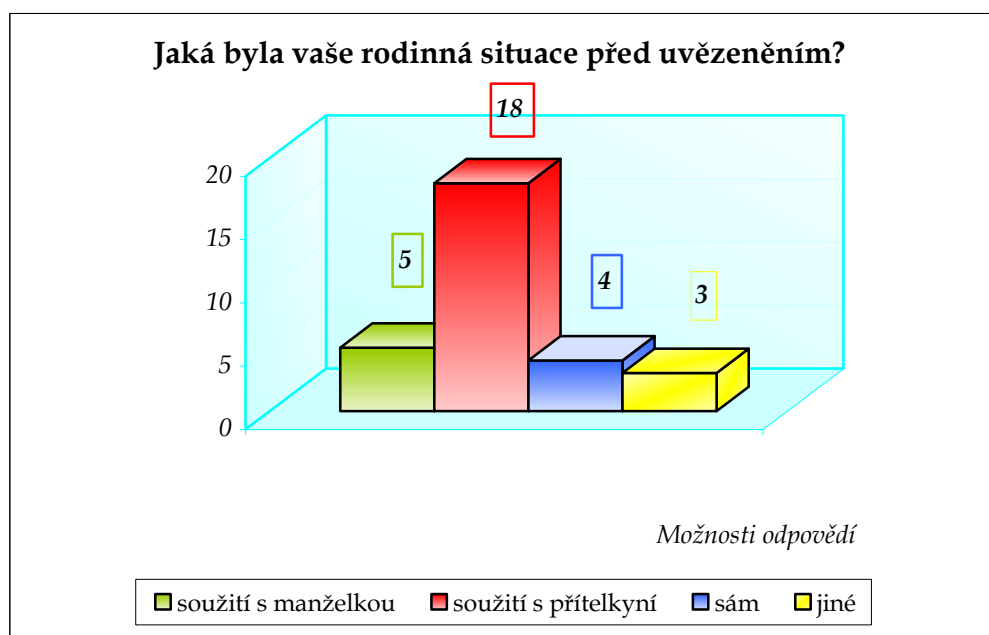

Polovina dotazovaných respondentů (15 vězňů) se ocitla ve výkonu trestu odnětí svobody z důvodu majetkové trestné činnosti. Celkem 7 vězňů se dopustilo násilné trestné činnosti, 5 dalších se provinilo trestným činem souvisejícím s drogami (držení, distribuce, výroba) a 1 z dotazovaných vězňů se provinil hospodářskou kriminalitou. Zbylí 2 vězni uvedli jiný důvod uvěznění - konkrétně jde o neplnění vyživovací povinnosti (nehrazení alimentů) a o viníka autonehody. Největší podíl tvoří majetková trestná činnost, což uvádíme v kapitole „Kriminalita, delikvence, trestný čin“. V roce 1998 si odsouzení ze 70% vykonávali trest za krádeže.

Otázka č. 3

Jaká byla Vaše rodinná situace před uvězením?

- a) soužití s manželkou
- b) soužití s přítelkyní
- c) sám
- d) jiné

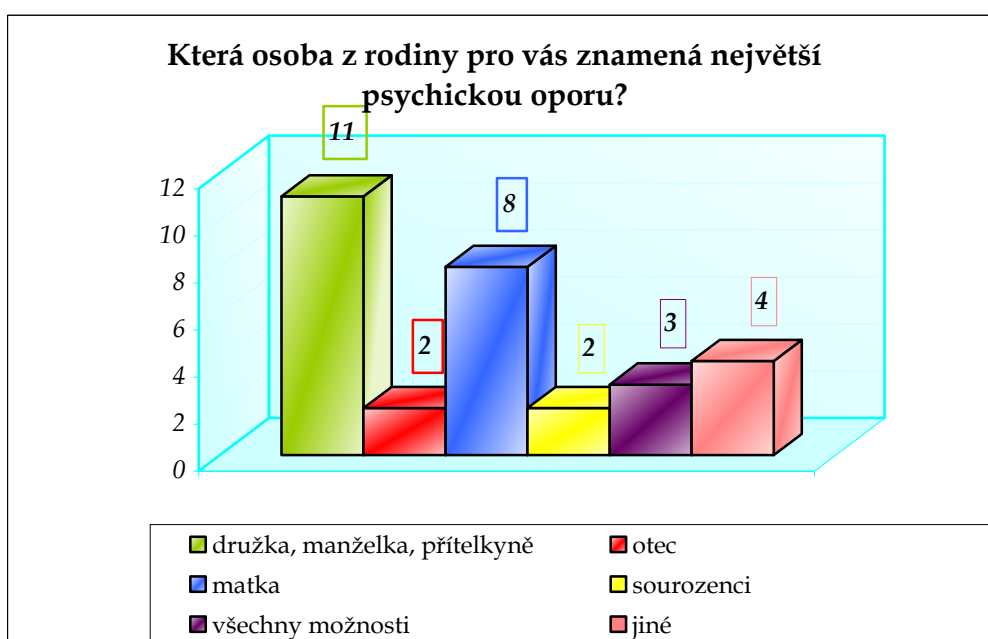
Před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody žilo 18 dotázaných vězňů s přítelkyní, 5 s manželkou a 4 obývali svou domácnost sami.

Zbývajících 3 vězňů uvádějících možnost d) jiné uvedlo v jednom případě soužití s rodiči a ve dvou dalších případech pouze s dětmi. Největší podíl tvoří možnost b) soužití s přítelkyní. Z našeho osobního průzkumu (rozhovorů) jsme se přesvědčili o skutečnosti, že většina bývalých odsouzených osob žije s přítelkyní, i když mají spolu děti. Myslíme si, že nechtějí procházet rozvodem, kdyby se opět dostali do výkonu trestu. Byla by to pro ně traumatizující skutečnost, se kterou se výkonu trestu většina jedinců špatně vyrovnává.

Otázka č. 4

Která osoba z rodiny pro Vás znamená největší psychickou oporu?

- a) družka, manželka, přítelkyně
- b) otec
- c) matka
- d) sourozenci
- e) všechny možnosti
- f) jiné - uveďte kdo

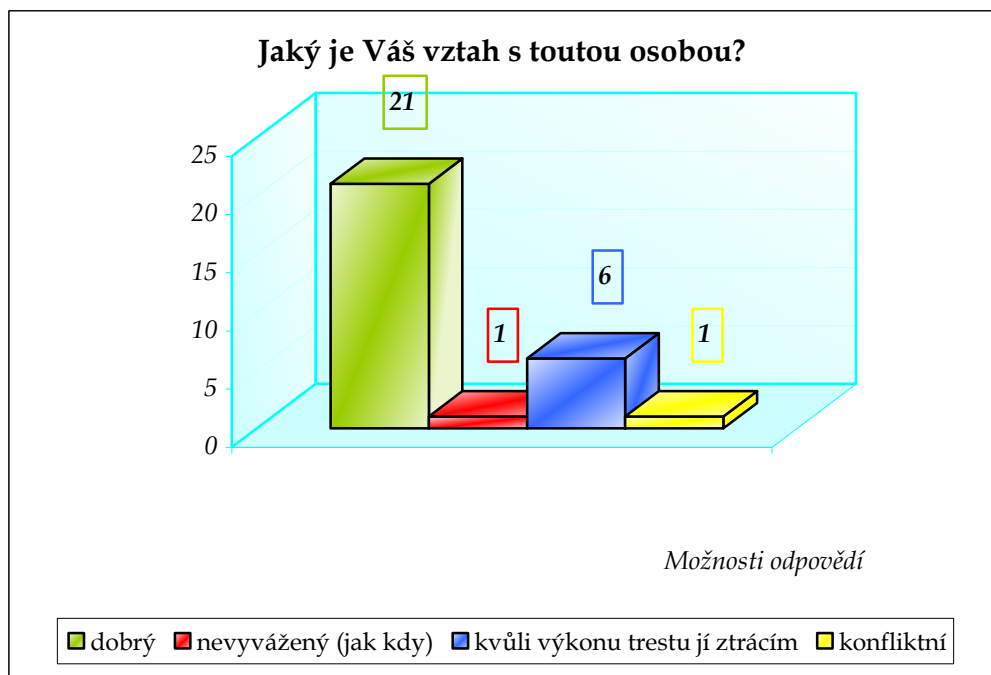

Největší psychickou oporou je pro 11 respondentů družka, manželka či přítelkyně. Velkou psychickou oporou (v 8 případech) je pro vězně matka, další 3 dotazovaní uvádí všechny uvedené možnosti. Otec je největší psychickou oporou pro 2 uvězněné, stejně tak i sourozenci. Respondenti uvádějící poslední možnost jiné (4 odpovědi) nalézají největší psychickou oporu ve svých dětech, dále v kamarádech (2 odpovědi) a babičce. Předpokládali jsme, že největší podíl u této otázky budou tvořit přítelkyně, družky a manželky – tedy prokreační rodina. Jedná se o silnou citovou vazbu, na které každý vězeň velmi lpí. O této skutečnosti jsme se přesvědčili i během našich rozhovorů. Na druhém místě je matka. Je známo, že matky více tíhnou ke svým synům.

Otázka č. 5

Jaký je Váš vztah s touto osobou?

- a) dobrý
- b) nevyvážený (jak kdy)
- c) kvůli výkonu trestu jí ztrácím
- d) konfliktní

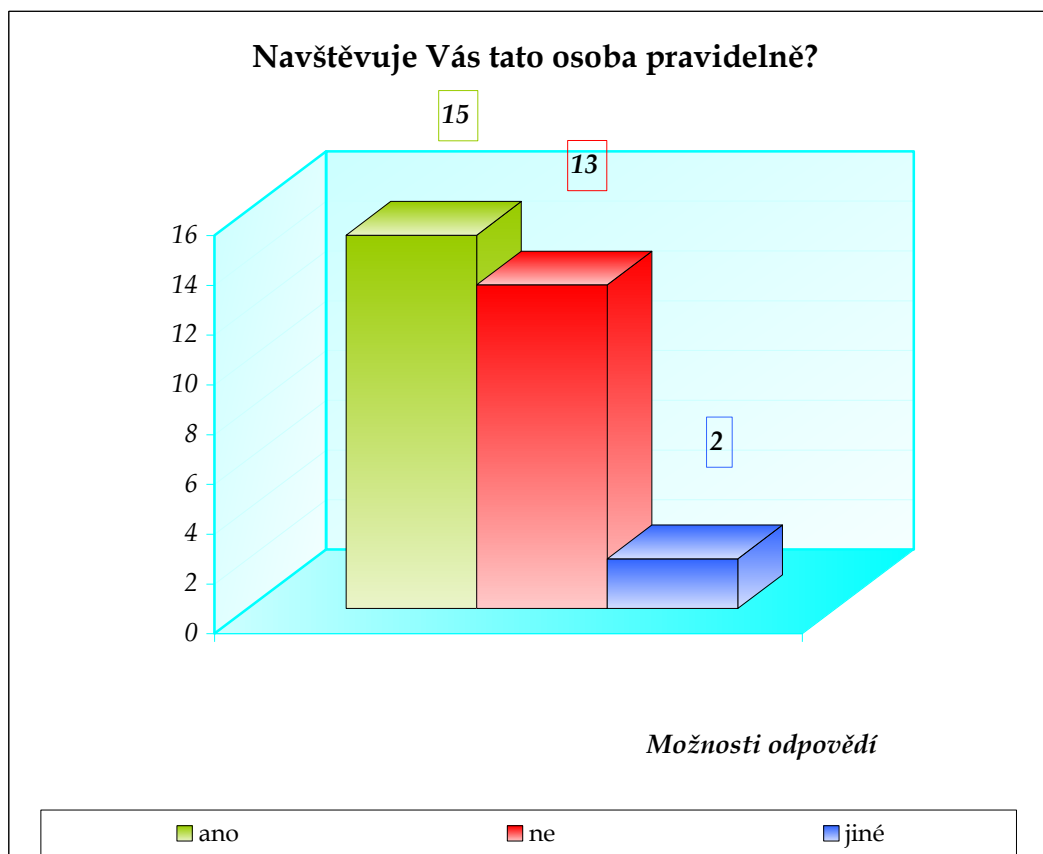

Více jak ze dvou třetin (21 odpovědí) je vztah s osobou poskytující největší psychickou oporu dobrý. V 6 případech ovlivnil výkon trestu odnětí svobody negativně vztah mezi vězněm a touto osobou a došlo k její ztrátě. V jednom případě je vztah nevyvážený (někdy dobrý, někdy špatný) a v dalším případě je vztah konfliktní. Většina vězňů udržuje s těmito osobami dobrý vztah. Máme za to, že i když si přítelkyně, družky, manželky žijí „venku“ svůj život, dotyčnému o této skutečnosti nic neříkají, aby mu ve výkonu trestu nepřitížily. Pokud jde o matky, je samozřejmé, jak jsme uvedli v předchozím grafu, že věrně stojí při svém synovi.

Otázka č. 6

Navštěvuje Vás tato osoba pravidelně?

- a) ano
- b) ne
- c) jiné - uveďte

Polovina dotazovaných vězňů se s člověkem představujícím pro ně největší psychickou oporu pravidelně stýkají prostřednictvím návštěv ve věznici. Dalších 14 vězňů není s těmito osobami v pravidelném kontaktu. Jeden vězeň si návštěvu ve věznici nepřeje a u zbývajících vězňů, který má konfliktní vztah s touto osobou, k návštěvám nedochází. Ve většině případů a zejména pokud jde o matky, máme za to, že dochází k pravidelným návštěvám. Pokud jde o manželky, družky, přítelkyně, tak motivace či věrnost není velká proto, že mnohdy svým protějškům nemohou zapomenout to, že je nechal i s rodinou „na pospas osudu“.

Otázka č. 7

Považujete vzdělání jako motivaci pro kvalitnější život po propuštění z výkonu trestu?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

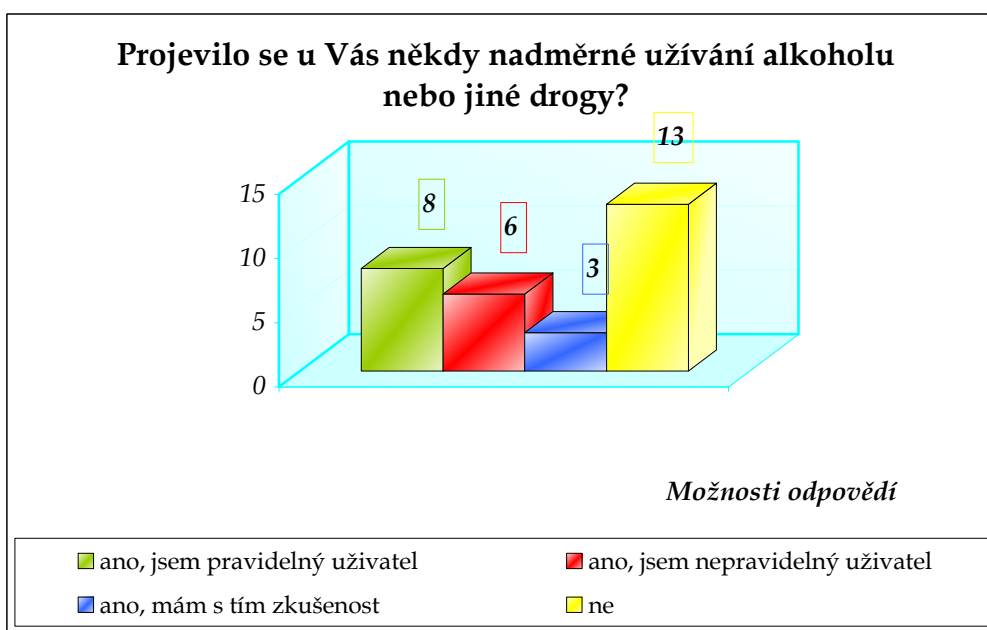

Celkem 19 z dotazovaných vězňů považuje vzdělání jako motivaci pro kvalitnější život po jejich propuštění z výkonu trestu. 8 z dotazovaných je opačného názoru a další 3 vězni si nejsou jisti, zda jsou motivováni vzděláním pro kvalitnější život po propuštění z výkonu trestu. Jak uvádíme v kapitole „Resocializační péče z hlediska vzdělávání a zaměstnávání“ je to pokus s otevřeným koncem. Na část vězněných osob působit můžeme a na část osob ve výkonu trestu působit nelze.

Otázka č. 8

Projevilo se u Vás někdy nadměrné užívání alkoholu nebo jiné drogy?

- a) ano, jsem pravidelný uživatel
- b) ano, jsem nepravidelný uživatel
- c) ano, mám s tím zkušenost
- d) ne

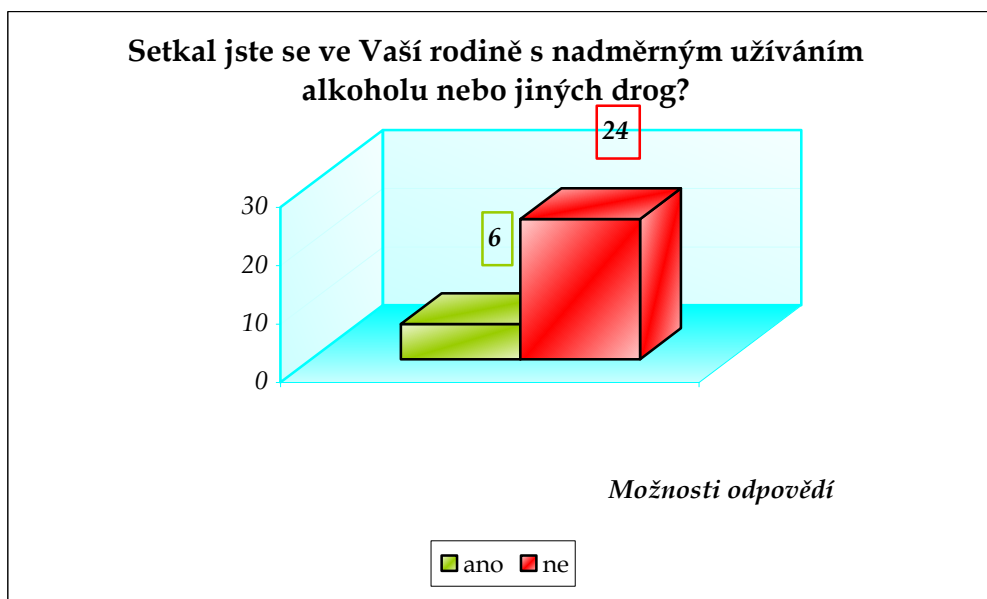

Nadměrné užívání alkoholu nebo jiných drog je pro 8 z dotázaných vězňů samozřejmostí, protože jsou jejich pravidelnými uživateli. Pětina vězňů (6 respondentů) jsou nepravidelnými uživateli, 3 další mají zkušenost s alkoholem či drogami (ale nikdy se neoddávali jejím účinkům více) a 13 dotazovaných vězňů nadměrně neužívá alkohol ani jiné drogy. Mníme, že na tento výsledek mohla mít vliv řada skutečností. Může se jednat například o to, že se jedinec nikdy ani ve své rodině s drogami a alkoholem nesetkal, což dokládáme i v dalším grafu nebo má k těmto látkám odpor a proto je neužívá.

Otázka č. 9

Setkal jste se někdy ve Vaší rodině s nadměrným užíváním alkoholu nebo jiných drog?

- a) ano
- b) ne

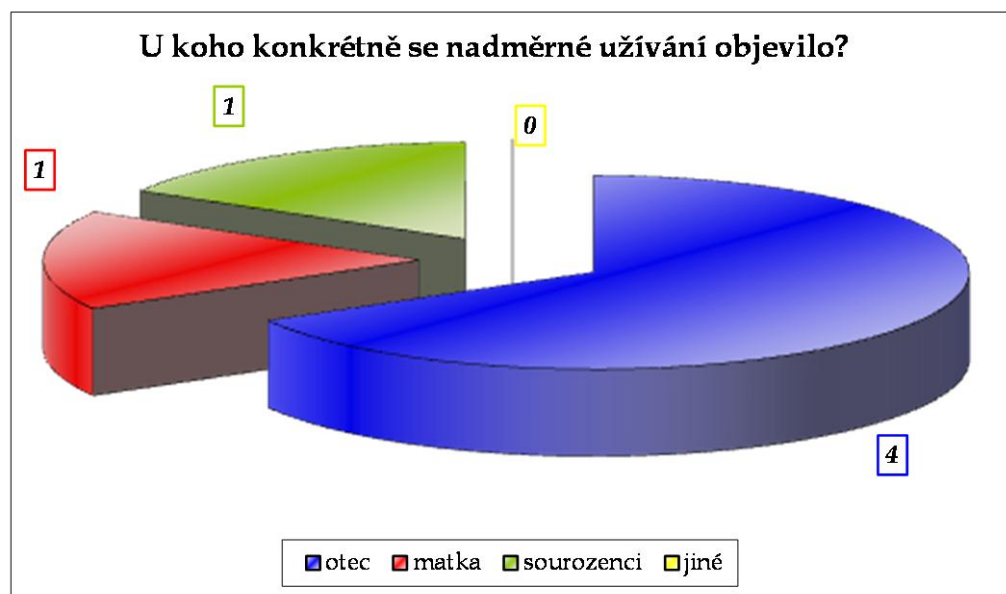

U dotazovaných vězňů se dohromady 6 z nich setkalo s nadměrným užíváním alkoholu nebo jiných drog v rodině. Ve většině případů tomu tak nebylo. Rodina vždy nemusí nevhodně působit na jedince. Mnohdy ho může „strhnout“ parta anebo experimentování, které se může „vymknout“ kontrole.

Otázka č. 10

U koho konkrétně se nadměrné užívání objevilo?

- a) otec
- b) matka
- c) sourozenci
- d) jiné - uveďte u koho

Konkrétně se nadměrné užívání objevilo z větší části (4 odpovědi) u otců, v jednom případě u matky a v jednom případě u sourozenců. Myslíme si, že muži mají tendenci řešit své problémy „po svém“. Nejsou schopni komunikovat o problémech v takové míře jako ženy. Někdy nekomunikují vůbec. Uzavírají se do sebe a potíže řeší alkoholem nebo drogami.

O jaké nadměrné užívání se jednalo?

- a) alkohol
- b) jiné drogy

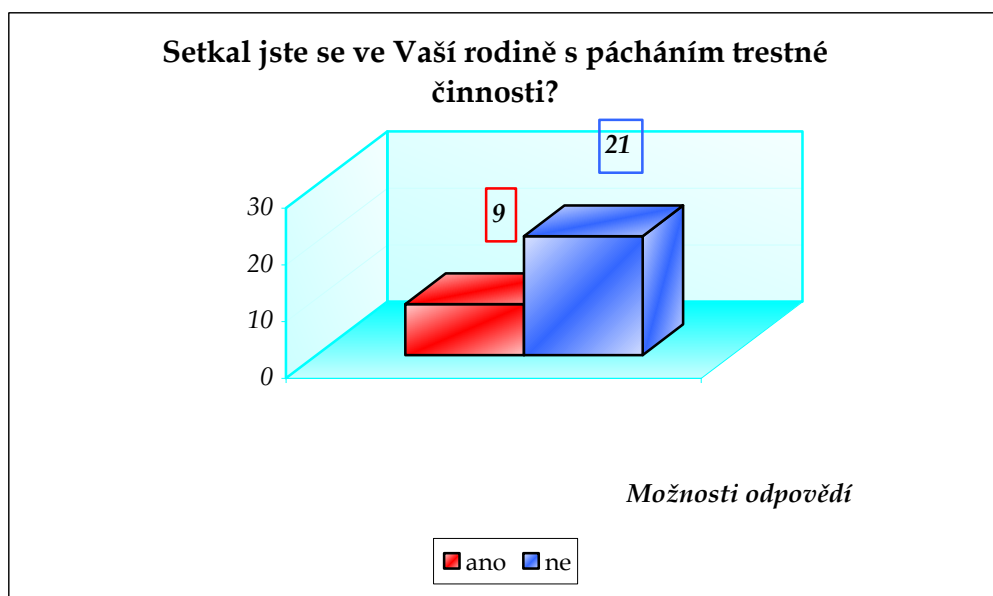

Nadměrného užívání se dopouštěli blízké osoby dotazovaných vězňů převážně u alkoholu (5 odpovědí) a u jedné se jednalo o nadměrné užívání jiných drog než alkoholu. Domníváme se, že jde i o finanční stránku. I když alkohol devastuje, ničí a má fatální následky pro organismus jedince stejně jako drogy, není láhev rumu tak „drahá“ jako dávka pervitinu nebo jiné drogy.

Setkal jste se ve Vaší rodině s páčáním trestné činnosti?

a) ano

b) ne

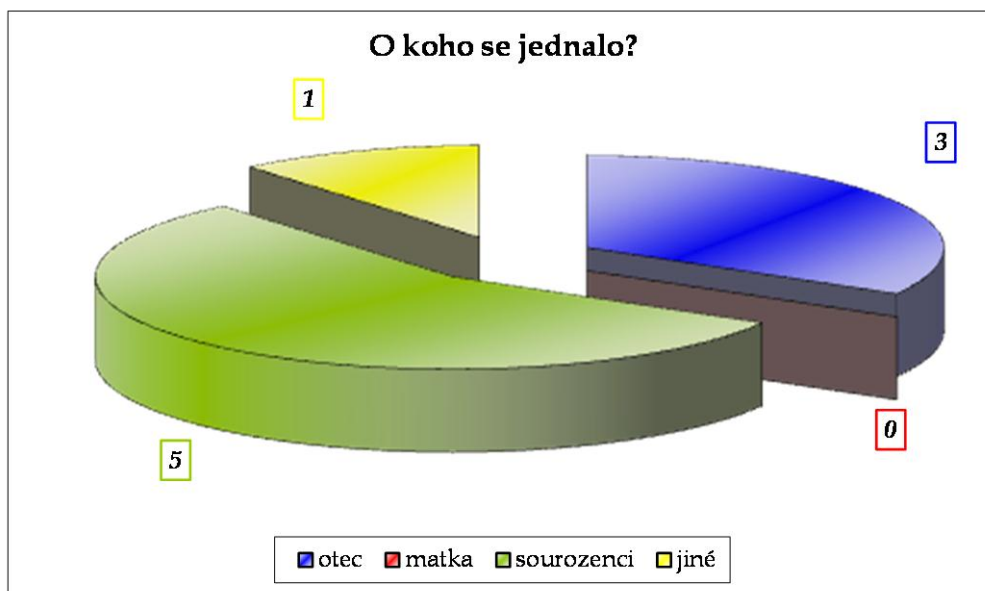

S páčáním trestné činnosti se ve své rodině setkalo 9 z dotazovaných respondentů. Většina respondentů se s páčáním trestné činnosti v orientační rodině nesetkalo. Tudiž se nám potvrdila skutečnost, že orientační rodina vždy nemusí znamenat pro jedince nevhodné působení, ale jak jsme již uvedli, mohou to být vrstevníci, party apod. V souvislosti s touto otázkou se nám nepotvrdil předpoklad, že se jedinci už od dětství setkávali v orientační rodině s páčáním trestné činnosti.

Otázka č. 13

O koho se jednalo?

- a) otec
- b) matka
- c) sourozenci
- d) jiné - uveďte u koho

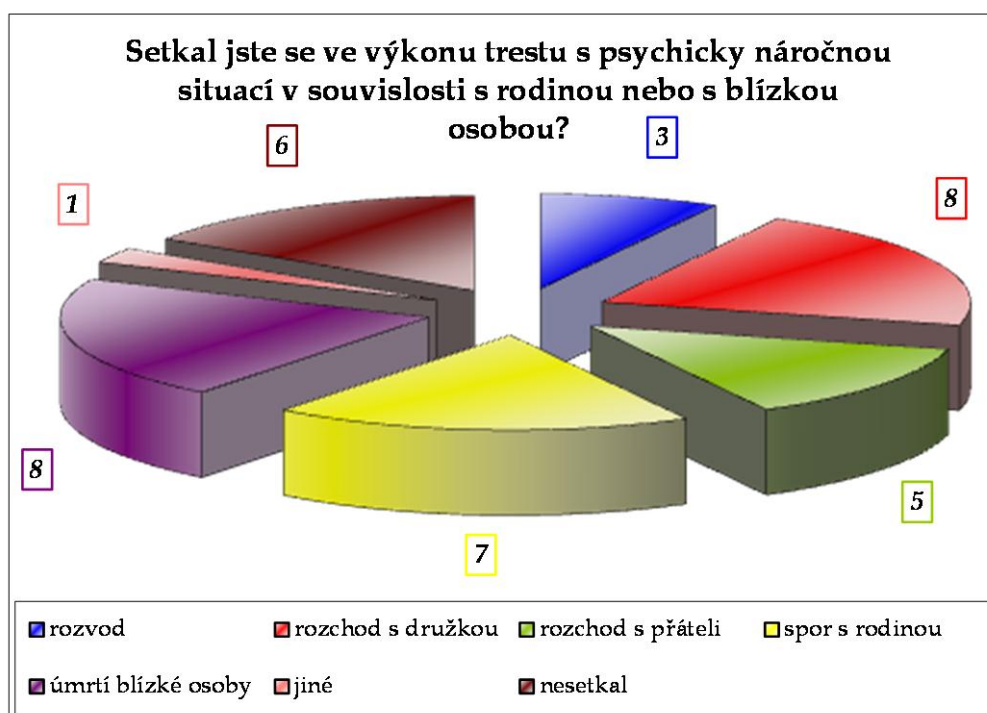

Páchání trestné činnosti se v rodině vězněných respondentů dopouštěli především sourozenci (5 odpovědí), dále to byl otec (3 odpovědi) a v jednom případě šlo o jinou osobu neuvedenou v možnostech, a to o strýce. Opět se nám potvrdila skutečnost, že se ve většině případů, může jednat o nevhodný vliv nikoli rodiny, ale vrstevníků, party nebo jiných skupin, které jedince ovlivňují.

Otázka č. 14

Setkal jste se ve výkonu trestu s psychicky náročnou situací v souvislosti s rodinou nebo s blízkou osobou?

- a) rozvod
- b) rozchod s družkou
- c) rozchod s přáteli
- d) spor s rodinou
- e) úmrtí blízké osoby
- d) jiné
- e) nesetkal

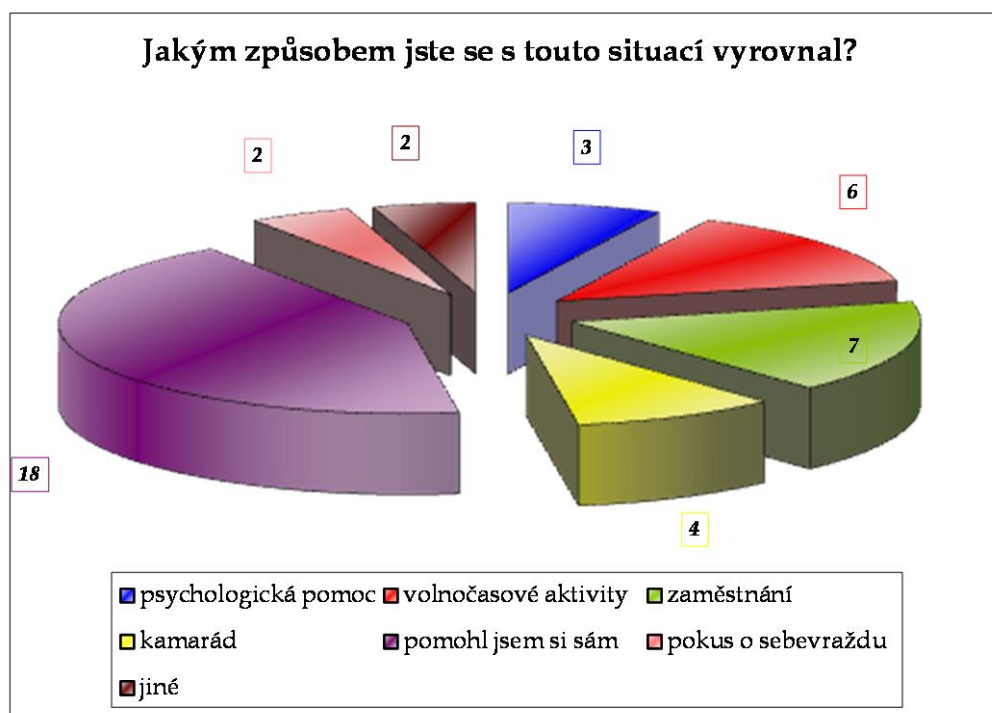
S psychicky náročnou situací se setkalo 24 z dotazovaných vězňů (6 vězňů nepotkala žádná tato nepříjemná událost). Shodně v osmi případech se jednalo o rozchod s družkou a o úmrtí blízké osoby. V dalších 7 případech šlo o spor s rodinou, v pěti případech se jednalo o spor s přáteli, ve třech případech o rozvod a v posledním případě šlo o jinou psychicky náročnou situaci - o vztahy s ostatními odsouzenými vězni. V některých případech se družky, přítelkyně nesmíří se situací,

že se jejich druh nebo přítel dostal do výkonu trestu. V takovém případě nastává rozchod, což odsouzení, po psychické stránce, „nesou“ špatně. Stejně špatně vnímají také smrt blízké osoby. V případech, kdy se jednalo o spor s rodinou, ať už orientační tak prokreační, je podle našeho mínění problém v tom, že se rodina nedokáže smířit se skutečností, že je jejich syn nebo druh ve výkonu trestu odnětí svobody. V některých případech s ním přeruší jakýkoli kontakt i vazby.

Otázka č. 15

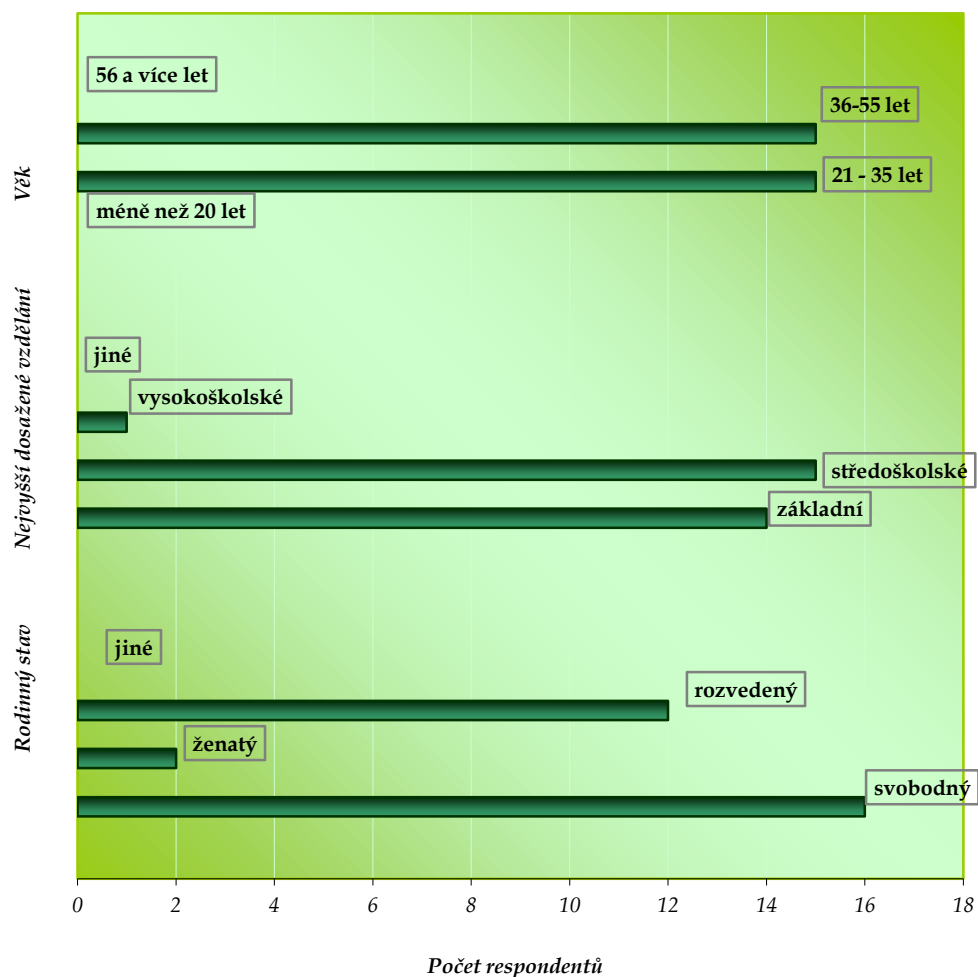
Jakým způsobem jste se s touto situací vyrovnal?

- a) psychologická pomoc
- b) volnočasové aktivity
- c) zaměstnání
- d) kamarád
- e) pomohl jsem si sám
- f) pokus o sebevraždu
- g) jiné - uveďte jak

Více jak deset vězňů se s psychicky náročnou situací vyrovnalo více způsoby. Celkem 18 dotazovaných se vyrovnalo s touto situací svépomocí, dalším 7 vězňů pomohlo zaměstnání, v šesti případech pomohly volnočasové aktivity, ve čtyřech případech byli nápomocní kamarádi. Pouze 5 z dotazovaných vězňů si nedokázalo s psychicky náročnou situací poradit a 3 z nich vyhledali odbornou psychologickou pomoc, dva další se pokusili ve snaze o zmizení problému o sebevraždu. Zbylí dva vězni se s náročnou situací, která je ve výkonu trestu potkala, dosud nevyrovnali. Jak už jsme uváděli v grafu č. 10 někteří muži o svých problémech neradi hovoří a proto se svými potížemi a nesnázemi zůstávají raději sami. Na dalším místě jsou volnočasové aktivity a zaměstnání. V teoretické části, v kapitole „Resocializační péče z hlediska vzdělávání a zaměstnávání“ se zmiňujeme o zaměstnání jako o důležitém motivačním prostředku ve výkonu trestu.

Údaje o respondentech

Pohlaví			Věk			Vzdělání			Rodinný stav	
Muž	30		Méně než 20 let	0		Základní	14		Svobodný	16
Žena	0		21-35 let	15		Středoškolské	15		Ženatý	2
			35-55 let	15		Vysokoškolské	1		Rozvedený	12
			56 let a více	0		Jiné	0		Jiné	0

13. Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, v jaké míře je prokreační a orientační rodina podporou pro odsouzené a jak tuto podporu, popř. změny v různých podobách, sami odsouzení vnímají a jakým způsobem jsou schopni se s nimi vyrovnat. Snažili jsme se zdůraznit rodinu jako významný motivační prostředek pro lepší a kvalitnější výkon trestu odnětí svobody pro vězněnou osobu. Měli jsme za to, že právě téma „Rodina a odsouzení ve výkonu trestu“, je tématem žádoucím a dle našeho názoru by jsme o něm měli hovořit. Mníme, že právě rodina by mohla být výrazně nápomocna při výkonu trestu vězněného.

Jsme přesvědčeni, že výstupy, které vyplynuly z praktické části, přinášejí nové poznatky a je tak možné na tyto znalosti navázat a aplikovat tak do praxe lepší komunikaci mezi rodinou a věznicí. Myslíme si, že by tak byla zaručena lepší spolupráce a komunikace jak ze strany odsouzených, tak ze strany rodiny.

Rádi bychom toto téma ukázali jako téma potřebné k diskusi a doufáme, že jsme alespoň malou měrou přispěli, a to i ve svých návrzích opatření, ke zlepšení podmínek a metod související jak s resocializací pro odsouzené osoby, ale celkově i pro výkon trestu odnětí svobody.

Doufáme, že některé poznatky budou přínosem pro další spolupráci mezi rodinou a věznicí. Rodina svým působením na vězně může být pozitivním prvkem k dokončení např. vzdělání ve výkonu trestu anebo k zaměstnání, což hodnotíme jako velmi pozitivní. Jak jsme již zmínili, právě vzdělání a práce mohou být dva nejsilnější motivační faktory, které mohou pomoci k nápravě vězněné osoby a rodina je jedním z nejdůležitějších jevů, které mohou tyto skutečnosti ovlivnit a to i v případě, zda se jedná o prokreační nebo orientační rodinu. Rodinu odsouzeným ve vězeňském prostředí není nikdo schopen nahradit a proto je zapotřebí hledat veškeré mechanismy, které umožní komunikaci a spolupráci a které tak mohou ovlivnit osoby ve výkonu trestu. Návrhy k lepší komunikaci a spolupráci se pokusíme nastínit v další kapitole.

14. Navrhovaná opatření

14.1 Spolupráce duchovní služby s rodinou a s odsouzenými

Máme za to, že spolupráce duchovní služby s rodinou a s odsouzenými je důležitou nedílnou součástí psychologického působení na výkon trestu vězněné osoby. Mníme, že i duchovní sféra, může významně ovlivnit výkon trestu a to i u osob, které věřící nejsou.

Z praxe známe případy, kdy lidé, kteří si prošli nějakou tíživou životní situací, se stali věřícími a výkon trestu, je dle našeho názoru, jednou z takových situací. Je třeba větší komunikace mezi věznicí a rodinou. Taková komunikace je možná přes zaměstnance věznice, kteří s odsouzenými osobami pracují. Myslíme, že komunikace kaplana s rodinou, může významně „posílit“ vězněnou osobu ale i jeho rodinu z hlediska psychologického a může ho také motivovat k lepšímu výkonu trestu odnětí svobody.

Víme, že duchovní v současné době s rodinami komunikují, ale máme za to, že je třeba posílit komunikaci a více se soustředit na možnou resocializaci vězně v souvislosti s návratem do normálního života po výkonu trestu odnětí svobody. Nemůžeme totiž vyloučit možnost, že si v tomto směru některé vězněné osoby naleznou „nový“ smysl života.

Z běžného života známe případy, kdy se pod vlivem traumatické události, lidé obrátili k Bohu a to z jednoduchého důvodu. Dává jim sílu zase věřit v lepší budoucnost a podle našeho názoru je výkon trestu podobná situace. Jak se říká „víra Tvá Tě uzdraví“ a skutečně se takové tvrzení nedá vyloučit ba naopak lze potvrdit. Známe případy, kdy v rodině došlo k úmrtí dítěte a jen díky víře, bylo možné, v rámci možností všech členů rodiny, nadále vést „normální život“.

I když víme, že úmrtí dítěte je traumatická událost, ze které se člověk nikdy úplně nedostane. Výkon trestu sice nevezme odsouzené osobě život, ale část života ho to stojí. Došli jsme tedy k závěru, že víra je podstatnou součástí výkonu trestu a spolupráce s rodinou v souvislosti s vězněnou osobou, je důležitým prvkem a to, jak už jsme uváděli, hlavně z psychologického hlediska. Pokud odsouzený cítí podporu rodiny, je taková skutečnost určitě znát na samotném průběhu jeho výkonu trestu. Komunikace a spolupráce s ním je pak, dle našeho názoru úplně jiná než s osobou, která podporu rodiny nemá. Domníváme se, že s takovými odsouzenými, je těžká komunikace a obtížná spolupráce, protože právě z důvodů, které jsme uvedli, upadají do apatie a život pro ně ztrácí smysl.

14.2 Komunikace probační a mediační služby s příslušníky rodiny

Z našeho pohledu je důležitá také spolupráce mezi rodinou a probační a mediační službou. Pokud se osoba dostane, z jakéhokoliv důvodu, do výkonu trestu, je důležité vyjádřit mu podporu právě v souvislosti s komunikací s takovou službou. Myslíme si, že odsouzený cítí podporu a vede ho to k lepšímu výkonu trestu.

Pokud rodina neprokáže podporu týkající se spolupráce s probační a mediační službou, jsou následky podobné jako v případě, který jsme již uvedli. Vězněná osoba upadá do apatie, nevidí smysl života a resocializace a náprava je v podstatě mizivá.

Docházíme tak k závěru, že rodina je jedním z nejdůležitějších motivačních prvků, který dokáže významně ovlivnit průběh výkonu trestu odnětí svobody odsouzené osoby. Je na místě také komunikace rodiny s kaplanem z příslušné věznice a probační a mediační službou v rámci pomoci odsouzenému.

Jak se nám, v praktické části potvrdilo, je orientační i prokreační rodina, významnou psychologickou podporou a i když to není právě rodina, která nás negativně ovlivnila do dalšího života, stále je pro vězněného tím nejdůležitějším faktorem, který mu pomáhá „přežít“ každý den ve vězení.

Seznam použité literatury

BENEŠ, M., 2001. *Andragogika filozofie-věda*. Praha: Eurolex Bohemia. ISBN 80-86432-03-3.

ČERNÍKOVÁ, V., aj., 2002. *Základy penologie pro policisty*. 1.vyd. Praha: Policejní akademie České republiky. ISBN 80-7251-104-1.

ČÍRTKOVÁ, L., 2009. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 80-86473-86-4.

DUNOVSKÝ, J., aj., 1995. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-7169-192-5.

HARTL, P., aj., 2009. *Psychologický slovník*. 2.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-569-1.

HOFBAUER, B., 2004. *Děti, mládež a volný čas*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-927-5.

KRÁLOVÁ, B., 2008. *Duchovní služba v penitenciárním prostředí*. Bakalářská práce. TU Liberec.

KŘÍŽKOVÁ, A., aj., 2008. *Práce a péče*. 1.vyd. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON). ISBN 978-80-86429-94-6.

MATOUŠEK, O., aj., 2003. *Metody a řízení sociální práce*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-548-2.

MATOUŠEK, O., aj., 2003. *Mládež a delikvence*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-226-2.

MATOUŠEK, O., 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3.vyd. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON). ISBN 80-86429-19-9.

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, 2010. *Statistiky kriminality – dokumenty. Zpráva o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území České republiky v roce 2004 (ve srovnání s rokem 2003)* [online], [vid. 7.11. 2011]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>

MOŽNÝ, I., 2002. *Sociologie rodiny*. 2.vyd. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON). ISBN 80-86429-05-9.

PEŠATOVÁ, I., 2007. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*. 1.vyd. Liberec: TUL. ISBN 978-80-7372-291-3.

PEŠATOVÁ, I., 2006. *Vybrané kapitoly z etopedie I. díl. Klasifikace a diagnostika poruch chování*. 2.vyd. Liberec: TUL. ISBN 80-7372-087-6.

SOCHŮREK, J., 2007. *Kapitoly z penologie I. díl. Úvod do teorie trestu a trestání*. 1.vyd. Liberec: TUL. ISBN 978-80-7372-203-6.

SOCHŮREK, J., 2003. *Nástin vybraných problémů viktimologie*. 1.vyd. Liberec: TUL. ISBN 80-7083-745-4.

SOCHŮREK, J., 2002. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie I. díl. Obecná část*. 1.vyd. Liberec: TUL. ISBN 80-7083-679-2.

SOCHŮREK, J., 2002. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie II. díl. Speciální část*. 1.vyd. Liberec: TUL. ISBN 80-7083-680-6.

SOCHŮREK, J., 2007. *Úvod do penologie*. 1.vyd. Liberec: TUL. ISBN 978-80-7372-287-6.

SOCHŮREK, J., 2009. *Úvod do sociální patologie*. 1.vyd. Liberec: TUL. ISBN 978-80-7372-448-1.

VÁGNEROVÁ, M., 2008. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-414-4.

Vězeňská služba ČR: Generální ředitelství – historie – historie vězeňství [online]. [vid. 31. 12. 2011]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/historie-104/historie-vezenstvi>

VLÁDNÍ KAMPAŇ Stop násilí na dětech, 2009: *Stop násilí na dětech* [online]. [vid. 12. 11. 2011]. Dostupné z: <http://stopnasilinadetech.cz/media-a-deti>

VYMĚTAL, Š., 2009. *Krizová komunikace a komunikace rizika*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2510-9.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. In: *trestní-řízení* [online]. 1999 [vid. 21. 11. 2011]. Dostupné z: <http://www.trestni-rizeni.com/other/trest.html>

Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. In: *trestní-řízení* [online]. 1993 [vid. 21. 11. 2011]. Dostupné z: <http://www.trestni-rizeni.com/other/vazba.html>

WIKIPEDIE – *otevřená encyklopedie* [online]. [vid. 27. 12. 2011]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Muž>

Přílohy

Příloha A.....I

Příloha A

Dotazník pro vězněné osoby

Dobrý den,

rádi bychom Vás požádali o vyplnění následujícího dotazníku, který se týká Vás a Vaší rodiny.

Dotazník je zcela anonymní a údaje Vámi uvedené budou sloužit jako podklad pro zpracování teoretické a praktické části bakalářské práce. Proto Vás prosíme o pravdivé vyplnění všech údajů.

Své odpovědi zakroužkujte. Není-li uvedeno jinak, označte u každé otázky pouze jednu odpověď. V případě, že zvolíte možnost „jiné - uveďte“, vepište prosím svou odpověď.

Doplňující informace:

Věk:	☐ méně než 20 let	☐ 21-35 let	☐ 36-55 let	☐ 56 a více let
Rodinný stav	☐ svobodný	☐ ženatý	☐ rozvedený	☐ jiné
Dosažené vzdělání	☐ základní	☐ středoškolské	☐ vysokoškolské	☐ jiné

1) Byl jste již někdy v minulosti ve výkonu trestu?

- a) ano
- b) ne

2) Proč jste ve výkonu trestu?

- a) drogy
- b) majetková trestná činnost
- c) hospodářská kriminalita
- d) násilná trestná činnost
- e) jiné - uveďte jaké ..

3) Jaká byla Vaše rodinná situace před uvězením?

- a) soužití s manželkou
- b) soužití s přítelkyní
- c) sám
- d) jiné

4) Která osoba z rodiny pro Vás znamená největší psychickou oporu?

- a) družka, manželka, přítelkyně
- b) otec
- c) matka
- d) sourozenci
- e) všechny možnosti
- f) jiné - uveďte kdo ..

5) Jaký je Váš vztah s touto osobou?

- a) dobrý
- b) nevyvážený (jak kdy)
- c) kvůli výkonu trestu jí ztrácím
- d) konfliktní

6) Navštěvuje Vás tato osoba pravidelně?

- a) ano
- b) ne
- c) jiné - uveďte ..

7) Považujete vzdělání jako motivaci pro kvalitnější život po propuštění z výkonu trestu?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

8) Projevilo se u Vás někdy nadměrné užívání alkoholu nebo jiné drogy?

- a) ano, jsem pravidelný uživatel
- b) ano, jsem nepravidelný uživatel
- c) ano, mám s tím zkušenost
- d) ne

9) Setkal jste se někdy ve Vaší rodině s nadměrným užíváním alkoholu nebo jiných drog? Pokud zvolíte možnost b), pokračujte otázkou č. 12).

- a) ano
- b) ne

10) U koho konkrétně se nadměrné užívání objevilo?

- a) otec
- b) matka
- c) sourozenci
- d) jiné - uveďte u koho ..

11) O jaké nadměrné užívání se jednalo?

- a) alkohol
- b) jiné drogy

12) Setkal jste se ve Vaší rodině s pácháním trestné činnosti? *Pokud zvolíte možnost b), pokračujte otázkou č. 14).*

a) ano

b) ne

13) O koho se jednalo?

a) otec

b) matka

c) sourozenci

d) jiné - uveďte u koho

14) Setkal jste se ve výkonu trestu s psychicky náročnou situací v souvislosti s rodinou nebo s blízkou osobou? *Zde můžete zvolit více možností. Pokud uvedete možnost e), v dotazníku již nepokračujte.*

a) rozvod

b) rozchod s družkou

c) rozchod s přáteli

d) spor s rodinou

e) úmrtí blízké osoby

d) jiné

e) nesetkal

15) Jakým způsobem jste se s touto situací vyrovnal? *Zde můžete zvolit více možností.*

a) psychologická pomoc

b) volnočasové aktivity

c) zaměstnání

d) kamarád

e) pomohl jsem si sám

f) pokus o sebevraždu

g) jiné - uveďte jak

Děkujeme za Vaši spolupráci!

.